

(0145)

PERIODICH QUINZENAL, ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any XII

Barcelona, 31 de Desembre de 1890

Núm. 251

PREUS DE SUSCRIPCIÓ	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	Fundador: Carlos Sanpons y Carbó	PREUS DE SUSCRIPCIÓ, PAGANT EN OR	ANY	SEMESTRE
Espanya.	15 pessetas	8 pessetas	4 50 pessetas	DIRECTOR	Cuba y Puerto-Rico.	5 pesos forts	3 pesos forts
Països de l'Unió Postal.	20	11		FRANCESCH MATHEU	Filipinas, Mègich y Riu de la Plata.	6	3 50
Números sols, 7 pesseta. — Anuncis, á preus convencionals				Administració: Gran Vía, 220.—Teléfono 130	Los únichs encarregats de rebre'ls anuncis extrangers son los		
Se publica'ls días 15 y últim de cada mes					Srs. Saavedra germans, Taitbout, 55, Paris		

SUMARI

TEXT.—Crònica general, per Enrich Laporta.—Nostres grabats.—Pera l'història de la indústria llanera catalana, per J. Soler y Palet.—A la pèrdua de Barcelona en 1714 (poesià), per Francesch Ubach y Vinyeta.—La Nova Era (acabament), novela, per Antoni Careta y Vidal.—La mort de Balzac, traducció, per Joaquim Cabot.—Quadret (poesià), per Francisco Bartrina.—A Cassà de la Selva, per L. Garcia del Real.—Notes útils, per G.—Cinch dies à través de las Alberes, lo Rosselló y la Cerdanya (acabament), per Jaume Almera y Artur Bofill.—Rondalles populars gregas, publicades per Jean Pio, per F.—Revista de teatres, per X.

GRABATS.—Don Joaquin del Pielago, per Thomàs Pijolliu.—L'Adoració dels pastors, escultura de Kolp.—Lo Nazement, quadro de Murillo.—L'Adoració dels reys, escultura de Beyrer.—L'Adoració.—Paisatge, quadro de Joseph Masrie ra.—Cassà de la Selva: Vista general; La Parroquia; La plassa de la Coma; dibuxos per M. Suñé.—¡Deu n'hi dó! i Una de petita!..., quadro de G. Charodeau.—Mal convidat, composició per F. Stuck.—La petita napolitana, per G. Charodeau.—Los claustrés de Sant Cugat del Vallés.

CRÓNICA GENERAL

Tothom ha passades les festes de Nadal propiament dites ab felicitat ò sense, no servintloshi á n'aquests darrers sinó pera més pena la pluja menuda de felicitacions tan espontáneas com desinteressades, de que'ns fá trist objecte en aquests dies la sollicitut dels qui tot lo demés del any se desviuhen pera servirnos. Los que més felisses se les prometían, haurán estat generalment los més desenganyats al conèxer les llistes de la Loteria Nacional, ab tant d'afany esperades per la turbamulta d'aficionats á no recordarse de la llei que'ns condemna á menjar lo pá ab la suor del nostre front.

La mateixa decepció deuen haver sofert aquells qu'esperavan fer tronar y ploure ab ses protestes contra les eleccions provincials de Barcelona, ab la resolució de la Junta central del Cens, que dfu que no les pot anular per falta de justificants de les irregularitats que tan mateix sembla que s'hi van cometre. Y de tots los qui aquests dies se mouhen febrósament tal com demana la salut de la pàtria, á quines necessitats volen posar remey desde'ls escons del Palau Llegislatíu, una gran part s'haurá d'empassar á son temps encara una altra desilusió per

DON JOAQUIM DEL PIELAGO

† á Comillas lo 27 del passat novembre.

l'estil d'aquelles, qu'es ben sabuda la sentència vulgar que, mica més mica menys, diu axí: «A cada hu li arriba'l seu día.»

**

Encara que la notícia vinga un xich tardana, no creyem inoportú donar compte en aquesta lleugera ressenya del moviment regional de la constitució é inauguració d'una nova Acadèmia catòlica y catalanista, anomenada «de la Verge de Montserrat y Sant Lluís Gonzaga», y composta en gran part de elements del «Centre Escolar Catalanista». Aquesta Associació té per president al jove y distingit doctor Alemany, professor de la Facultat de Filosofia y Lletres, y per director al reverent don Ildefons Gatell, rector de Santa Agna; en lo claustre del primer pis d'aquesta Colegiata s'hi celebrá la solemne sessió d'obertura, llegint primerament una correcta Memoria'l secretari de l'Acadèmia senyor Moragas, y un notable discurs lo president, exposant en llengua castellana l'idea de Deu segons los filosofhs de l'antiga Grecia; després llegiren ò recitaren poestes alguns senyors socis, y remerciada la concurrència per l'individu de la Directiva senyor Sivilla, pronunciá una eloqüent y fervorosa peroració lo senyor director de l'Acadèmia doctor Gatell, indicant quins eran lo fi y la naturalesa de la matexa, y declarant comensat l'actual curs acadèmic.

Una altra solemnitat marcadament regionalista, que deu tenir un lloch en aquesta secció, es la inaugural de l'Acadèmia de Jurisprudència y Llegislació de Barcelona; la Memoria de costum, llegida pe'l secretari sortint don Joan de Deu Trías, galanament escrita, es digna de menció; però lo que doná'l caràcter á la sessió va ésser lo magnífich y entusiasta discurs del actual president de l'Acadèmia, lo distingit juriscònsult don Felip Bertrán y d'Amat, consagrat tot ell á la defensa y enaltiment del Dret catalá, avuy amenassat de mort; ab dir que es un treball digne de son autor, n'hi há prou pera justificar los llarchs y unànims aplaudiments de que fou coronada sa lectura.

**

L'Exposició de fotografies de Catalunya, oberta el día de Sant Tomás en lo Seminari Conciliar de Barcelona, es ben digna d'ésser visitada pe'ls amichs de les coses de casa nostra, y generalment per totes les persones de bon gust; uns y altres han d'agrahir com es de lley als ilustrats senyors que componen la Comissió organitzadora la pena que s'han pres de disposar una colecció tan bonica y triada de vistes fotogràfiques d'aquesta terra.

**

Posem á continuació una llista d'obres catalanes exides á llum en aquesta segona: quinzena de desembre; per ella's podrá veure com l'any 1890 no ha volgut desdirse cap á ses darreries de son procedir d'abans, festejant á la nostra literatura ab una abundor exquisita de noves publicacions. Son aquestes: *La Garba*, de don Apeles Mestres; *La Boja*, tragedia en tres actes y en vers de don Angel Guimerá, estrenada al Teatre Catalá de Novetats; *La Febre d'Or*, novela de costums del nostre temps, per don Narcís Oller (primer volum); *Bethlem*, primera part de les poeses de la infantesa de Jesús, per Mossèn Jacinto Verdager; *La sala d'espera*, comedia en un acte y en prosa de don Angel Guimerá, estrenada al Novetats; *Calendari catalá pera l'any 1891*, publicat per la «Lliga Regional de Manresa»; *Almanach de «La Campana de Gracia»* pera l'any vinent; *Ni la teva ni la meua*, comedia en tres actes y en vers de C. Gumá, representada per la companyia catalana que actúa al Teatre de No-

vetats; *Monografes de Catalunya* (diccionari històrich-geogràfic), per don Joseph Reig y Vilardell (fascicle segon, comensant la descripció dels pobles qual nom té per inicial la B).

**

NECROLOGIA.—Lo reputat escultor don Joseph Gamot, darrerament passat á mellor vida, s'havía dedicat principalment á la escultura de saló; algunes pessas de la cascada del Parch, axí com les estàtues d'Aragó y d'en Lluís Santàngel del monument á Colón, reproduhides les dues en les planes d'aquesta ILUSTRACIÓ, son, no obstant, obres seves y diuhen ben alt quins eran los talents del malaguanyat artista (a. c. s.).

Lo popular actor del nostre Teatre regional don Lleó Fotova ha mort víctima d'una afecció al cor, á la etat no pas molt avansada de cinquanta quatre anys. Fill d'una humil familia, era ben jove encara, uns trent'anys há, quan, mentres ocupava una plasa d'estanquer, comensá sa carrera artística d'aficionat en lo teatre del Olimpo d'aquesta ciutat; abiat passá al avuy desaparegut Odeón, ahont va assistir al naxement del Teatre Catalá, fentshi tota una reputació com á actor còmic de válua en ses creacions de personatjes de les *gatades* inimitables y de les primeres produccions dramàtiques d'en *Serafi Pitarra*; sempre seguint al Teatre Catalá, la acompañá al Romea, ahont va trobar ocasió d'afermar lo seu nom, y allí sentí les primeres senyals de la malaltia que l'ha dut á la tomba, y que'l privá alguna vegada de trepitjar les taules; un cop separat últimament de la companyia d'aquest colisseu, entrá en l'altra catalana del Novetats, contractat ab afany per la Empresa, que poch ha pogut disfrutar de tan bona adquisició. Lo senyor Fontova era també un autor fácil é intencionat, havent escrit algunes comedietes y monòchs que han estat ben rebuts en la escena. Deu l'haja perdonat.

Don Cárles Fernández de Castroverde: havia estat ja fá temps director d'aquest Institut de segona ensenyansa, y era actualment catedràtic de Llengua alemanya en lo mateix establiment; de més á més, tenia'l grau de doctor en Medicina (r. i. p.).

Don Juliá López Catalán: mestre molt distingit; dirigia una escola pública de párvuls d'aquesta ciutat, que guanyá per oposició, y en poch temps de tenirla meresqué ésser proposada com á patró pera ses consemblants. Era autor d'obretes, aposta pera l'instrucció dels noys, sumament estimables (e. p. d.).

Lo doctor don Eduart Coll y Masadas, director de la Escola superior de Comers de Barcelona (a. c. s.).

Lo president del Consell municipal de París M. Emile Richard, ha mort un dels darrers dies de aquest mes; desde 1886 era conseller, y desde'l juny del present any desempenyava en virtut d'elecció'l càrrech en que ha finit sa vida. A la flor dels seus anys comensá á figurar en política, allistantse en les fraccions més radicals tot just acabada sa carrera de metje, ab qual exercici prestá importants serveys á sa pátria en los dies de tristesa del 1870.

Quan acabavam d'escriure aquestes ratlles, y á punt de cloure ab elles la crònica, hem vist en los telegrames dels diaris la nova de la mort d'en Octavi Feuillet, lo conegut novelista y autor dramàtic francès. Nat á l'any 1812, va fer sós estudis en lo Colegi de Lluís lo Gran, de París, y's conquerí fama universal ab ses obres, que han estat moltes traduhides á diferents idiomes; d'elles citarèm: *Una nit terrible*, *Palma*, *La velleja de Richelieu*, *La Crisis*, *La partida de dames*, *Lo cabell blanc*, *La Revista dels Dos Mons*, *Julia*, *L'Acròbata*, totes dramàtiques, y entre ses novèles: *La Fada*, *La senyoreta Bernard*, *Alix*, llegenda de la Etat Mitja; *La urna*, *Bellah*, *M. de Camors*, *La partida de dames*, *La novela d'un jove pobre*, que obtingué una

fabulosa acceptació. Monsieur Feuillet era, ja de temps, de la Academia Francesa.

ENRICH LAPORTA.

NOSTRES GRABATS

Don Joaquim del Piélagó.

Ha mort, jove encara, minat per terrible malaltia, l'distingit Gerent de la Tratatlantica, persona de clara inteligencia y que s'havía fet estimar de tots los qu'havian tingut ocasió de tractarlo.

Nascut á Madrid l'any 50, fill del general don Celestino de Ipiélagó, passá molt jove á colegis de Fransa, Inglaterra, y Alemania, quedantse després á Manchester uns quants anys practicant lo comers, per anar més tart á Santander, hont entrá com á soci gerent d'una important casa comercial d'aquella ciutat. Vingué últimament á Barcelona pera ser un bon auxiliár del actiu y poderós don Antoni López, en quals últimas empresas intervingué eficazment, seguint, després de la mort d'aquell gran navier, al costat del actual Marqués de Comillas, ab qui l'uniren llassos de fraternal parentiu, ocupant per fi, entre altres càrrechs, la Gerencia de la Companyia Tratatlantica de Barcelona.

Sa mort ha sigut molt sentida per sos molts amichs y coneguts, y nosaltres al pèndrehi la nostra part, enviem á sa distingida familia'l pèsam més verdader per una pèrdua tan dolguda y tan de doldre.

Lo Naxement y l'Adoració.

Sortint aquest número entre mitx de las duas festas, no hi serán de més aquests quatre grabats, qual bellesa no cal ponderar.

Paisatje.

Que'l senyor Masriera es un dels primers paisatjistas, no ho hem pas de probar; es una reputació feta y no necessita comprobants. Però sense dirhi nosaltres res, cada vegada que'n publiquem alguna obra, ella matexa proclama la justícia d'aquell renom. Y sinó, no hi há més que mirar lo paisatge que donem avuy.

Cassá de la Selva.

Aquests grabats acompañan l'article del senyor Real que insertem en altre lloch d'aquest número.

¡Deu n'hi dó! juna de petita....!

Es una pintura de l'home que viu content de tot: ell pren la seva part de bitllet, esperant la grossa; ve'l sorteig, arriban los primers números, y res, la grossa Deu sab hont ha anat; espera las llistas, y s'hi troba'l número premiat ab una de las petitas.... ¡Deu n'hi dó! Ell te tota l'alegria del que treu la rifa; molt ò poch, ell ha tret.

Mal convidat.

¡Pobre criatura! ab tan gust que jugava ab las cireras, y tot d'un plegat la mala bestia's convida ella matexa y li morreja al devant, dantli un esglay de mort. Sòrt qu'á sos plors vindrá corrents sa mare y espantarà al mal convidat, que sinó potser no foran las cireras lo que més patiria: ¡aquellas cametas tan tendres....!

La petita napolitana.

Es un quadret plé de gracia que'ns representa una noyeta venint de cullir uns rahims. Un no sab hont trobaria més frescor, si en aquells rahims ò en aquells llabiets de rosa.

Lo claustre de Sant Çugat del Vallès.

Es una de las glorias artísticas del nostre país, punt d'excursió preferent dels aficionats barcelonins, lo que reproduheix aquest grabat.

PERA LA HISTORIA DE LA INDUSTRIA

LLANERA CATALANA

V

En las «Ordinacions fahents per lo offici de parayres extretes del llibre vell del dit offici de parayres», transcritas en lo tercer de la sèrie de aquests

articles, ab quins tracto de aportar materials á la reconstitució del passat de una de las més principals indústries catalanas, després de la desena de aquelles, s'hi troba la nota de que en lo manual de escripturas públiques del notari de Tarrassa en Bernat Amat, á 29 d'agost de 1559, y al fol. 140 hi há «una ordinació dels perayres y aprenents y altres tocant al ofici».

En efecte: en dit manual, que també's guarda en lo Arxiu Notarial de Tarrassa, s'hi troba en lo lloch indicat la antedita ordinació, feta en un Consell de Síndichs y Jurats de la Universitat de Tarrassa. Y d'ú axís:

«Die XXVIII mensis Augusti anno prædicto.

»Fonch tingut Consell de síndichs y jurats de la Universitat de la vila y terme de Tarrassa dins a casa dels consells com es acostumat de voluntat y consentiment del honorable en Joan Benet Andosillo, batlle de la vila y terme de Tarrassa per la Catholica y real magestat present y devall decretant y autoritzant en lo qual foren y entrevingueren los honorables en Gabriel Casanoves, Sebastiá Palet y Joan Vallhonrat síndichs, Bartomeu Barba de Sant Juliá, Bartomeu Bugunyá, Salvador Arnella, Jaume Trullás, Jaume Font, Joan Sales, Bernat Anglada y Francesch Ramoneda jurats consell ordinari sobre les coses devall scrites fent y representant tant com á major y mes sana part et mes de las dos parts dels singulars de dit consell ordinari. Los quals tots concordés á una veu attenant y considerant lo gran abus se fa en lo present terme de axemptar molts bans y molts ferne ofici per esser dits bans ó la taxa de aquells tant inmoderada et excessiva per quant si la dita taxa no venia á moderarse seria gran dany y perjudici dels molts particulars ó habitants del present terme per ço ningun de ells no discrepant determinaren que dits bans sien desminuits de la taxa vella tant excessiva et inmoderada á la taxa següent: (Parla de la taxa dels bans de tota mena de bestiar, y de la de que cap hostaler gose vendre vi, que com no tenen res que veure ab nostre objecte, deixem de copiar.)

»Item daren plen poder als tres síndichs que ells tots tres ensemps ab lo batlle puguen regonexer les persones de la hermendat del present terme y afegir en aquella los qui y faltarán ó si ben vist los será dels qui y son llevarne y posarne dels altres los apparia y serán bons y que entre ells puguen fer caps de squadres y totes coses altres necessaries sobre assó puguen fer.

»Item lo dit Consell attenant y considerant lo ofici dels parayres estar del tot descuyt y la drapeira que vuy se fá en la present vila ferse molt dolenta per lo mal segü y administrar dit ofici per hont si á les dites coses no se provehia de algun remey seria del tot arruynar dit ofici per hont determinaren que no sia ningun perayre ni draper ni paller ni de ningun estament de persona que gose ni presumesque de aquesta hora avant vendre ninguna manera de drap un nombre per altre, ans be tot drap que no será trobat nombrat caygue lo senyor de tal drap en bant y pena de sis lliuras barcelhoneses y no poder vendre mes de dit drap partidores so es xx sous per lo hospital de la present vila, altres xx sous per lo acusador, altres xx sous per lo oficial fent de aquelles exempció de xii sous per la borsa que desta hora avant se te de fer per los miserables perayres y les restants viii sous per los honorables consols de dit ofici.

»Item per quant los taxidors de llana de la present vila donant gran dany y perduda á dits perayres y altres persones qui fan draps per tenir los pintes desmesiat de grans y dereners, y per so perque tots tinguen una mida y parella daren plen poder als consols de dit ofici que puguen dar parella y mida á dits taxidors dels dits pintes que tenen de tenir. La qual mida y parella es la següent, la qual fonch per los consols qui vuy son de present pre-

sentada, la qual es del tenor següent so es que tot pinte de xxiiii de pua fina á pua fina ha de tenir de llarch xv pams, lo xxii.º de pua fina á pua fina xiiii palms y un cort mes, lo xx.º de pua fina á pua fina xiiii palms y mig mes xvi de pua fina á pua fina xii palms un cort y mig, lo desé de pua fina á pua fina xi palms, y la llargaria de capitell á capitell es la següent ço es xxii.º xv palms, los xvi.º xiii palms, los xx.º xiiii palms y un cort, los xxiii.º xxii.º y xx.º han de tenir las primeres ligadures y barres xxxxxviii pues, los xvi.º xlviii pues, é lo desé també xxxxxviii pues y que á dits taxidors sia prefigit termini de dos mesos, dins los quals tinguen de complir lo sus dit y après de haverho complit de servarho axi com dalt rahó sots pena de iii lliures partidores x sous mes per lo hospital de la present vila y x sous per lo official qui farà la exequió y x sous per lo acusador y los restants xxx sous per los consols de dit ofici.

»Item perque se veu vuy molta gent la qual no es perayre ni de llana fer molts pessés ab les quals se mescla molta llana, en manera que es presumció que aquella tal llana se defraude als parayres y altres persones qui fan draps per hont per llevar dites suspensions determinaren que no sie ningun taxidor de lli qui de aquesta hora en havant gos ni presumesque texir á ninguna manera de gent tant dels dits vila y terme com fora de aquell ninguna manera de llana ab lli ni canem que primer no sia vista per los consols de dit ofici de parayres y que dits consols puguen fer dar rehó en aquells tals qui portarán dita llana pera mesclar ab lli y canem de hont han haguda y no datne rahó que sia tal llana perduda, y lo preu de aquella sia previst com las altres penes y que lo taxidor tingue de avisar als dits consols de parayres y no gose texir que primer no sie vista per ells altrament caygue en pena y bant de iii lliures partidores com dalt es dit.

»Item que no sia ningun perayre dels dits vila y terme que de aquesta hora avant gose ni presumesque aparellar ninguna manera de draps de ninguna persona que no sia perayre examinat y de seny al que nols hage demá dels dits consols de parayres si ja donchs los tals draps no eren draps de pagesos que en quexos nols adega haver ne licencia de dits consols altrament fent lo contrari caygue aquell tal qui contrafará en pena de iii lliures partidores com dalt es dit.

»Item que no sie ningun perayre dels dits vila y terme que de aquesta hora avant gose ni presumesque pendre ningun aprenent per majó temps de tres anys complits per poderlos mostrar bé dit ofici y que aquell tal aprenent tingue de pagar de entrada als consols de dit ofici iii sous ço es, ii sous per la bossa dels parayres miserables y los altres dos sous per la luminaria de la Confraria del Cors preciós de Jesucrist de la present vila, y que los tals parayres qui pendrán dits aprenents tinguen de rebre dells los dits iii sous y dar als dits consols dins iii dies apres que los haurán presos en llurs cases altrament los tinguen de pagar de llurs bens, y si será trobat ningú haver stat majó de dits iii anys, no puguen usar de dit ofici de parayre dins lo present terme.

»Item que tots los parayres de la present vila y terme se tinguen de examinar per tota la present semana y que vagen á la casa del concell en com al que allá se atzaminará de les dites coses fins á les quatre per lo qual atzamen ha de pagar un sou, all trament que passat dit termini ningú que no sie filde perayre ó hage stat tres anys complits per aprenent se pugue examinar, los empero qui serán fills de parayres ó se troberán haver stat dits tres anys complits, no obstant lo sus dit se puguen examinar sens empaig ni contradicció alguna é mes empero que los que no se examinarán dins lo dalt dit termini si se voldrán atzaminar aien de pagar per lo examen x sous.

«Et dictus baiulus prædicta decretavit et ut fuit Jacobus Castellet et Benedictus Arnella paratores la-

ne ville tarratie dictis die et anno videlicet xxviii Augusti MDLVIII.»

J. SOLER Y PALET.

À LA PÈRDUA DE BARCELONA EN 1714

ODA ELEGÍACA

Vora la mar, demunt l'escut cayguda,
l'una má al glavi, l'altra al pit clavada,
volguent, si Deu li ajuda,
d'una nafra la sanch deixá estroncada;

De vils sayons revolta y tropa fera,
al sou llogaters sempre del pillatge,
Barcino, la estrangera
barbarie increpa en xardorós llenguatge:

«¡Peguèu, peguèu, que no he finat encara,
y mentres un alè'm reste de vida
no he de girar la cara
á qui ni morta'm befará rendida!

»¡Dotz'anys al Príncep que mos furs jurava
sens treva he defensat; ell m'abandonal....
Mes, no ha de dar-me esclava
garrotada á un floró de sa corona.

»Lliure nasquí y axís tan sols puch viure;
ma propia sanch de mon baptisme es lletra,
l'escut hont se va escriure
no'm veurán may á infamant jou sotsmetre.

»Primé'á l'enclusa per forjarn cadenas
míril lo món, que'l mall al ferlo trossos,
secas serán mas venas
y pols ventada del meu cos los ossos.

»¡Feriu, que de ma sanch no'm sento avara
ni es ma existencia de tirans penyora!...
¡Feriu, peguèu, qu'encara
no'm manca fe ni lo valor m'anyora!....»

Digué, y á cada mot que de son llábi
brollant, l'ayre al entorn enxardoriá,
movent febrosa'l glavi
un feix de llamps semblava que brandia.

Mes ¡ay!... del foch del odi feta brasa,
á la presa la turba s'abrahona,
y'l temple, l' mur, la casa....
dels Comtes la ciutat se desmorona.

Cascadas de pedreny, de runa y quera,
del vensut al demunt van apilantse,
ni sombra de lo qu'era
vol que'n romanga l'anjo vil venjansa.

D'Eularia lo pendó, l's furs, la gramalla
y quant pregona del Comtat la gloria,
á tot fa de mortalla
un castellás de tetrica memoria.

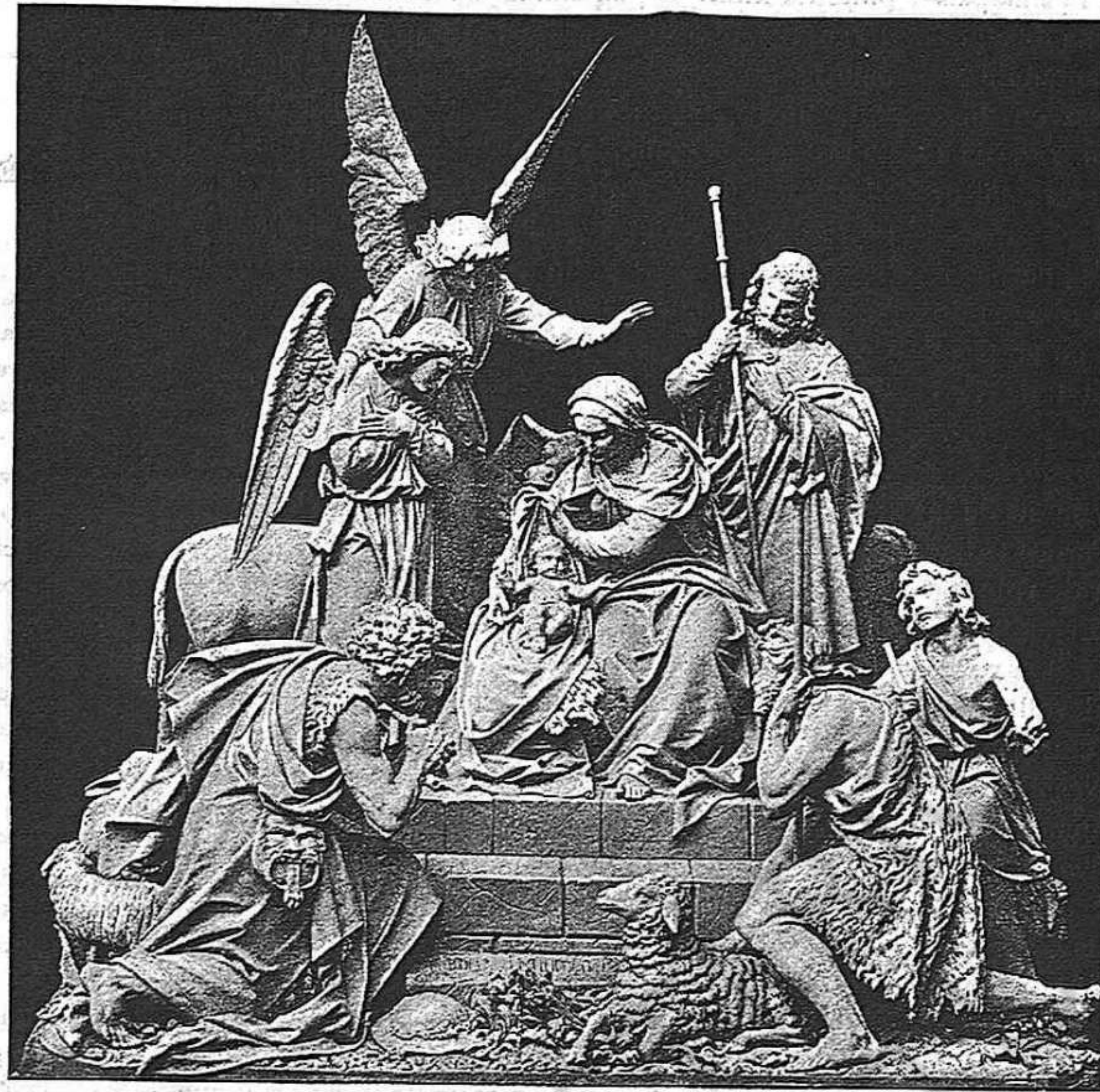
Fexugant mole, grapa empedrehida
del despotisme en la latent entranya
d'un poble, ab quina vida
de nova y mellor sanch ell s'acarcanya;

Del fi de Catalunya es la sentència
que á la rassa oprimida y malhaurada,
sa noble independència,
com Jesús en la creu, mostra clavada.

Y ab ella'l poderiu del que abans d'ara
á pregarnhi'l socors tants Reys vingueren:
fins los ingrats que suara
per bandejarla aquadrillars volgueren.

Clams de dolor, véus d'amargura plenas
l'ayre enmatzinen ab la infausta nova,
¡escabellèus las trenas,
barceloninas, y esquinseus la roba!

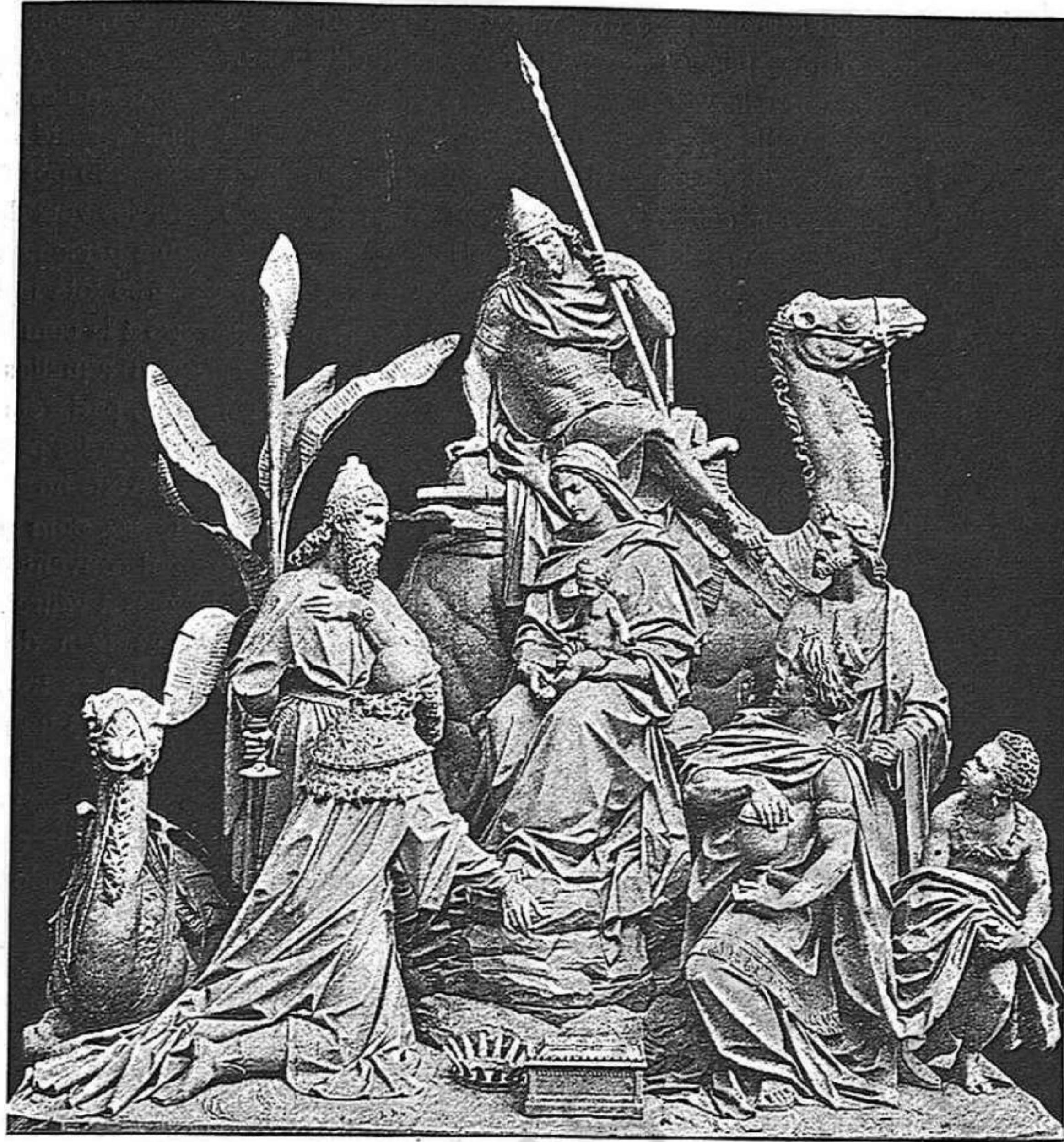
A rossegons vaja humillat per terra
qui pugué'l coll sustraure en la degolla

L'ADORACIO DELS PASTORS, ESCULTURA DE KOLP.

LO NAXEMENT, QUADRO DE MURILLO.

L'ADORACIO DELS REYS, ESCULTURA DE BEYRER.

L'ADORACIO

al glavi de la guerra,
y en pau no pot sustráurel de l'argolla.

Y si del orfe als clams ab que pregunta
hont es lo pare á qui afigit espera,
la rabia als ulls li munta,
mossegue'l llabi, tombe'l cap enera.

¡Ni atreta dexe anar ja la memoria
á bellas recordansas d'altres díes;
per qui fineix la historia,
escarnidas virtuts son llatzerías!...

¡Plorèu, plorèu, que ni tampoch la llengua
ab que us dexen resar será la vostra,
y á qui los fills us prenga
farèu acatament baxant lo rostre!

Mes, ¡nó!... Plors son afront quan penedirse
no's té de què. Vejí Roma pagana
al Colessèu nudrirse
ab sanch dels bons, la llibertat cristianna;

Y la teva'l bon Deu, noble Comtesa,
de generosa sanch també nudrida,
potsé ab més ufanesa,
dexe refers de la mortal ferida.

Ara com ara, del castell que alsaren
demunt ton pit, per funeraria llosa,
bastions y murs rodaren
á una pitrada teva poderosa.

Y mentres que dels avis no renegui
lo net; mentres la patria á son exemple
per glorificar pregui,
y la llar de virtuts en fassa temple;

D'aquell que tot ho pot ab l'amor conta,
pensant que may als bons de sa má dexa,
y al fi demunt l'afronta,
veurás á la Justicia prevalere'.

FRANCESCH UBACH Y VINYETA.

LA NOVA ERA

EPÍLECH

(Acabament.)

L'Enrich y sa familia arribaren per mar fins á Portvendres, passant després á Perpinyá, hont poshían una gran casa que ja era del avi de la Concepció. A l'Agustina, que no poguè anarhi á causa de la seva etat, sos nebots li feren un galant violari y l'encomanaren al senyor Francesch, qui, sens deixar la fàbrica, passá ab los seus á viure en companyia de la vella al payral dels Piguillem. Des de que son fillol va expatriarse, lo bon padrí s'encarregá d'administrar tots los bens que la Concepció possehia dins de Barcelona, al plá de Llobregat y en altres punts de la mateixa provincia.

Llavors comensá un'era de pau y felicitat pèls joves esposos; no anyoraren res més que la ciutat hont varen naixe, y sobre tot, als bons, al cars amichs que hi tenfan.

Per més qu'invocaren recordansas y feren practicar diligencias, no varen poder sebre may qui era l'home generós que havia deslliurat á n'ell de la presó, salvantlo d'una mort casi segura; sols arribaren á esmaginar que podíá ésser un parent en grau molt lluny y de la part dels Villablancas.

Després de tantas penas, trobaren un paradís en la vida, esmersant lo temps en practicar virtuts, delitantes en la contemplació de la naturalesa en sas freqüents passejadas per la Catalunya de França (que no deixa d'ésser Catalunya), conreant la música y la pintura, llegint las grans obras del enginyumá, y sobre tot educant d'una manera extraordinaria lo cor y l'enteniment de sas fillas. La

mare, bona y prudenta, va ensenyarlas d'ésser humils ab tothom; però evitava, al mateix temps, tota relació que pogués algún dia ésser motiu de haberes de torcé la voluntat.

—Jo vull,—deya á son marit,—que mas fillas prengan estat á son gust, que may tingan lloch de rebelarse en contra nostre; perqu'estich segura de que Dèu castiga, més ó menys, als fills que desobeheixen á sos pares.

—Sí, ja hem passat un purgatori á la terra,—contestava l'Enrich sospirant.

—Mes no á tothom li ve com á nosaltres la fi del cástich,—afegí ella.

—¿Saps per qué?—feya l'espós.—Perque no totas las donas son ángels com tu, perque en l'amor nostre no hi havia res de lo baix y miserable. Siguem bons pares, que ja veus com als que volen sacrificar la ventura de sos fills al orgull ó á qualsevol altra mala passió, en son mateix pecat troban la pena.—

Las noyas, essent prou ricas y agraciadas, y posehint ademés instrucció y bons sentiments, se casaren molt joves á gust d'ellas y á satisfacció dels parents. L'Esperansa prengué per marit á l'hereu de casa Sol, familia rica y molt principal d'aquella terra; la Dolors va unirse ab lo notari Ollivier, descendent d'uns ampurdanesos qu'en la centuria pasada s'establiren pèl Rosselló; mes, abans, lo pare de la noya va exigirli á n'ell que rectificqués lo nom de casa, puig va trobarse qu'era Oliver, y'ls avis del jove l'havían desfigurat afrancesantlo.

*
**

L'Agustina va morir poch després d'ésser casada la Rosó. L'epidemia del any 34 acabá la vida de la senyora Pepa; y casi al mateix temps, lo trastorn y el pes dels anys duya també á la sepultura al bon dadós marit, que deixá'l món ab la racansa de no poder abraçar al seu fillol.

Pèl septembre del any 35, un home vestit de negre, passant á cavall alguns carrers de Perpinyá, se deturava al peu de la casa de nostres expatriats. Era'l marit de la Rosó, que feya un viatge á las ciutats de Lió y Saint-Etienne per estudiar los avensos novament introduhits en l'art de las sederías; y, de passada, volguè fer una visita al fillol de son sogre, que considerava com á germá de sa muller.

Los amos de la casa l'obligaren á passar ab ells un dia més de lo que's proposava. Parlaren molt de l'Agustina, de la Rosó y del senyor Francesch; y al sant recort del home que li havia fet de pare, més d'una vegada los ulls del Enrich varen espurnejar de sentiment. Passant després á relatar los fets del 25 de juliol del mateix any, preguntaren al viatger qué s'havía fet del pare Arcángel, qui feya més de mig any que no'ls havia escrit.

—Anava á posarse á salvament entre dos guardas nacionals, quan la turba desanimada se li tirá al damunt, y á cops de bastons y ganivets lo deixá sens vida al mig del plá de las Comedias,—va innovarlos son hoste.

—¡Vils, traydors, cobarts!—bramá l'Enrich ab la cara y'ls ulls encesos d'ira.—¡Y no haverme trobat jo allí per salvarlo ó morir al costat d'ell!

—Cloguè'ls ulls com Nostre Senyor, perdonant als qui'l ferían,—afegí l'home de la Rosó.

Al cap de pochos díes de ser fóra'l gendre del senyor Francesch, rebían una sorpresa: lo pare Arcángel, aquella noble víctima de la furia popular en la trista nit de la crema dels convents, se'ls presentava á la vista. S'havía envellit molt, y en lo front y en la galta tenia senyals de feridas. Quant sos botxins lo deixaren per mort, uns soldats, passant, lo reculliren creyentlo també cadavre; mes, com doná senyals de vida, lo varen dur á las Dressanas, y quan fou guarit, des d'aquell fort va passar á la nau que'l duguè á las costas de França.

L'escena que hi haguè no es possible descriure-

la; mes aquell que haja llegit l'istoria present, si té cor, podrá afigurársela.

—Pare Arcángel,—li proposaren marit y muller,—ara qu'es aquí, demane l'exclaustració, y viurem junts, vosté será'l capellá de casa.

—No pot ésser, fills meus,—va respondrels;—al fer los vots de caputxí, vaig contraure ab Dèu y ab una persona mortal, però estimada, l'obligació de serho tota la vida. Però ja estaré á prop vostre: entro á la comunitat del convent d'aquí; y ja renovarem aquellas sentadas y aquells passeigs d'algún dia, parlarém dels bons amichs qu'hem perdut, y pregarém per ells.—

Aixís ho feyan; mes lo frare anava perdent las forsas, com qu'arribá á tenir prou feynas per surtir del convent. Un dia, l'Enrich tinguè recado de que anès á véurel, y'l trobá estés damunt las pots que serveixen de llit als que viuhèn en tal regla: en aquell rostre, hont se veyan senyals de mort, s'hi dibujava un'alegría consoladora.

—Tè,—feu, allargantli ab dificultat un paper humit de llágrimas.

Era una carta escrita des de Mataró pèl marit de la compradora de las monjas caputxinas. L'Enrich va llegirhi, entre otras cosas, lo següent paragraf:

«Després de tot açó, tinch de comunicarli una nova trista: aquella religiosa filla d'aquí qu'era coneguda de vosté, ha mort. ¡Ditxosa d'ella! totas las monjas diuhèn qu'era una santa.»

—Ella'm crida des del Cel, Enrich,—barbotegá el frare.—Preguéu per mi.

Després, apartant la vista de son amich (qui no podíá ésser indiferent á tal escena que li recordava una vida resignada de contrarietats), va estrenye entre sas mans secas los rosaris y un sant crist de metall; y la vida de aquell home sensible, d'aquell bon cristiá, va apagar-se poch á poch com lo flam de la llantia que acaba l'oli.

*
**

Lo Gaig, després de treballar de mosso alguns anys á casa del senyor Francesch, deixá aquella feyna per veure si'n trobaria algun'altra que li fos més nova y li vingüés més de gust. Ja havia fet molts oficis, quan un dia li va vindre'l rämpell de anarsen á Perpinyá per veure á son antich amo; y sens pensarshi poch ni molt, emprengué'l viatge á cavall de las espartenyas.

Una messada ben bona passá ab la familia Dalmau, fent riure á tothom ab sos acudits, y ans de marxar, lo senyor va proposarli que no's mogués, donchs no li mancaria feyna dins de la casa ó en altra part.

—Gracias, se li estima,—va respondre.—Jo no puch estar quiet sempre en lo mateix lloch: necesito veure cosas novas y anar d'un cantó al altre; sinó'm moriria.—

Y, anant rodant aixís la bola, á principis de la guerra civil assentá plassa en un batalló de voluntaris.

Trobantse pèl Vallés, tingueren una batalla en qu'eran gran nombre las forsas d'una y altra part. Uns y altres sufrían baixas considerables; y lluytant á la barreja, lo Gaig, entre la nuvolada de pols y fum que tapava'l sol, vegè acostarse un cavall desvocat duhent á un carlí vell, de graduació alta. Sens encomanarse á Dèu ni al dimoni, lo voluntari deturá l'animal per la brida, y llavors lo cavaller, que estava ferit y sens cap arma, descolcá, y agafantse á la roba del soldat, exclamá en llogatge de Castella:

—¡La vida, per amor de Deu!

—Es mon presoner: no tinga por, ha caygut en bonas mans,—li responí'l Gaig, apartantse ab ell del lloch de la brega.—Peró'm sembla que'l co-nech á vosté.... ¿Que potser fóra'l general Villablanca?

—Sí, jo sò,—contestava'l castellá, satisfet de que el voluntari'l conegués.

—Donchs, ve á propòsit, perque anys há que jo y vosté tenim de passar comptes.

—¿Ab mi?—feu lo presoner tremolant.—¿De qué?

—Sí, y entenga que ja no'l tractaré més de vostre; á un miserable se'l tracta de tu. Resa l'acte de contrició, perqu'es arribada la teva última hora.

—¡No! Demana lo que vullas.... ¡Per pietat!

—La mateixa que tingueres tu de don Enrich Dalmau; ¡cobart, mal home, feral!

Al dir açó, lo venjador del Enrich estirava una corda d'un bagatge qu'era mort allí á terra, y apuntant lo genoll al pit del militar que havia caygut y es desfeya en súplicas, va agarrar-li brassos y camassas; després, ab un'altra corda, li posava un llas escorredor al coll; enfilantse com un gat mesquer dalt d'un'alzina, passava'l cap del dogal pèl forcat de la branca més gruixuda, y saltant d'un bot, issá á vuyt ó nou pams de terra lo cos del militar.

Y quan tingué lligada la corda á la soca del arbre, mentres lo penjat poch á poch moría fent contraccions espantosas, lo Gaig deya aixís:

—Pèls vensuts lleyals, ha d'haverhi misericordia; mes pèls traydors com tu, hi há la corda.—

Res més va saberse del Gaig. Atés son carácter viu é independent, qu'era una barreja d'entremaliadura y sentiments generosos, no fóra estrany que hagués desaparegut en una acció de guerra ó en alguna de las bullangas d'aquell temps.

* *

Acabem de trastornar l'ordre dels fets, perque aixís convenia á la narració; cal tornármosen molt arrera per dir alguna cosa d'un personatge que no per ser humil deixa de tindre merescut que'ns ne ocupem.

Lo Ponet acabá'ls estudis, va ordenarse y fou mossen Joseph. Al cantar missa, l'Enrich y la Concepció, que, faels á sa paraula, des del desterro seguían protegintlo per mans del apoderat, l'apadrinaren fent representarse en la cerimonia pèl senyor Francesch y l'Agustina.

Lo nou sacerdot no va ser may un pare de la Esglesia, ni tant sols arribá á canonge; però fou un espill de mansuetut y caritat evangélicas. Mentres visqué va estar agraht á sos benefactors y, recordant llur dolorosa historia, cada día en sas oracions pregava á Dèu que's dignés armonisar las categorías socials de la terra ab los sentiments naturals, puig qui, sens venir d'il·lustre prosapia, tèn un cor gran y generós que sols batega al impuls de lo bó, lo bell y lo digne, mereix igualarse ab tothom que sia noble de cor y de sanch.

ANTONI CARETA Y VIDAL.

LA MORT DE BALZAC

(PER VÍCTOR HUGO)

Lo 18 d'agost de 1850, la meva dona, que entre día havia anat per veure la senyora de Balzac, me digué que M. de Balzac estava morintse. Jo hi vaig córrer.

Monsieur de Balzac s'anava acabant, feya deu mesos, d'una hipertrofia de cor. Després de la revolució de Febrer, havia anat á Rússia y s'havia casat. Alguns días abans de marxar, l'havia trobat en lo *boulevard*, y ja's queixava y respirava ab dificultat. Lo maig de 1850 retorná á França, casat, rich y morent. Al arribar, ja tenia las camas infladas. Quatre metjes de consulta l'auscultaren. Un d'ells, M. Lluís, lo 6 de juliol me digué:—No té pas sis setmanas de vida.—Sofría la mateixa malaltia que Frederich Soulié.

Lo 18 d'agost, jo tenia á dinar lo meu oncle, lo

general Lluís Hugo. Aixís qu'ens axecarem de taula, vaig dexarlo pera pendre un cotxe de plassa que'm portá á l'avinguda Fortunée, número 14, en lo barri Beaujon. Allí vivia M. de Balzac. Ell havia comprat los restos de l'hôtel de M. de Beaujon, alguns cossos baixos de l'edifici, que per etzar s'havían escapat de la demolició, y havia amoblat magníficament, transformant llurs ruinas en una petita y deliciosa habitació, que tenia la seva porta cotxera en l'avinguda Fortunée, y per tot jardí un pati llarch y estret, quin enllosat trencavan ensá y enllá grups de flors.

Vaig trucar. Feya un clar de lluna velat per núvols. Lo carrer estava desert; ningú va contestarme. Vaig trucar per segona volta. La porta s'obrí. Una criada ab un llum se'm va aparèixer.—¿Què desitja el senyor?, me digué.—Ella plorava.

Donat lo nom, me ferén passar á la sala de l'entressol, en la que y sobre una consola que feya vis á vis á l'escalfapanxas hi havia lo busto de Balzac, colossal, tallat en marbre per David. Una espelma cremava sobre una taula ovalada posada al mitx de la sala, que tenia á tall de peu sis estatuetas dauradas del més bon gust.

Una altra dona vingué, també plorant, y va dirme:—Está morintse. La senyora se'n ha tornat á casa seva. Los metjes l'han abandonat desde ahir. Té una llaga á la cama esquerra. La gangrena ja hi es. Los metjes no saben lo que's fan. Deyan que la hidropesia del senyor era una hidropesia grexosa, una infiltració, es la seva paraula; que la pell y la carn eran com un llart, y qu'era impossible punxarlo. Donchs bé: lo mes darrer, al ficarse al llit, lo senyor topá ab un moble molt historiat; la pell va trencá's, y rajá tota l'aygua que tenia dintre'l cos. Los metjes digueren:—¡Bé!...—Axò va sorprendrels, y desde llavors que'l punxan dientse: Imitem la Naturala. Mes un abcés s'ha format á la cama. Monsieur Roux es qui l'ha operat. Ahir li tregueren l'envenatje. La llaga, per compte d'haver supurat, estava roja, seca y cremant. Llavors han dit:—Es un cas perdut,—y no han tornat més. S'ha anat á buscarne quatre ó cinch més: inútil. Tots han contestat:—No hi há res que fer.—La nit ha sigut dolenta. Aquest matí á las nou lo senyor ja no ha parlat més. La senyora ha fet anar á buscar un capellá. Lo capellá ha vingut y li ha donat la Extremaunció. Lo pacient ha signat que ho comprenia tot. Una hora després ha estret la má á la seva germana, madame de Surville. Desde las onze que ronca y no hi veu. No passaré pas aquesta nit. Si vosté vol, aniré á buscar á monsieur de Surville, qu'encara no es al llit.—

La dona va dexarme. Vaig esperar un moment. La espelma tot just aclaría los mobles espléndits de la sala, y las magnificas pinturas de De Porbus y Hobbein penjadas en las parets. Lo busto de marbre's dibuxava vagament en aquesta ombra, com l'espectre de l'home que anava á morir. Una olor de cadávre omplia la casa.

Monsieur de Surville entrá y'm confirmá tot lo que m'havia dit la cambra. Jo vaig demanar de veure M. de Balzac.

Travesarem un corredor; pujarem una escala coberta d'una catifa roja, recargada d'objectes d'art, gerros, estatuas, quadros, credensas ab esmalts; després un altre corredor, y vaig adonarme d'una porta oberta, y escoltar una ranera forta y sinistre. Ja era al quarto de Balzac.

Un llit hi havia al mitx d'aquest quarto. Era de caoba, y tenia unas travessas y curriolas al cap y als peus, que delatavan un aparato de suspensió, destinat á moure lo malalt. Monsieur de Balzac s'estava en aquest llit, ab lo cap descansant sobre un munt de coixins, entre'ls que n'hi havia uns de domás bermell enmatlevats al canapè del quarto. Ell tenia la cara amoratada, casi negra, girada á la dreta; la barba sense afeytar, los cabells grisos y curts, los ulls oberts y la mirada fixa. Aixís de perfil, com jo'l veyá, tenia una retiransa á l'emperador.

Una dona vella, la vetlladora, y un criat, estavan drets á cada costat del llit.

Una espelma cremava darrera la capsalera sobre una taula, y un'altra sobre una calaxera á la vora de la porta. Sobre la tauleta de nit hi havia un gerro de plata. Aquest home y aquesta dona callavan y escoltavan la forta ranera del morent, com possehits d'un terror especial.

Lo llum de la capsalera iluminava vivament lo retrato d'un jove, rosat y somrisent, penjat á la vora de l'escalfapanxas.

Un tuf insoportable sortia del llit. Vaig axecar la roba y pendre la má á Balzac. Estava coberta de suhor. La vaig estrènyer. Ell no respongué á la meva pressió.

En aquest mateix quarto jo l'havia vingut á veure feya un mes. Estava alegre, plè d'esperansa, segur de curarse y ensenyava rihent la seva inflamació. Parlarem y disputárem molt sobre política; me va retraure la meva «demagogia». Ell era lligitimista, y'm deya:—¿Còm heu pogut renunciar tan tranquilament lo títol de par de França, qu'es lo títol més hermós, després del de rey de França?—També va dirme:—Jo tinch la casa de monsieur Beaujon sense el jardí; mes ab la tribuna que dona á la petita iglesia de la cantonada. Allí, en la meva escala, tinch una porta que s'obra á la capella. Una volta á la clau, y ja soch á missa. Jo m'estimo més aquesta tribuna que'l jardí.—Quant anava á dexarlo, m'acompanyá fins aquesta escala, caminant ab molta pena, m'ensenyá la porta, y cridá á la seva muller:—Sobre tot fes veure ben bé á Hugo tots los meus quadros.—

La vetlladora'm digué:—Morirá al apuntá'l día.—Al baxar m'emportava grabada en lo pensament aquella tètica figura.—Atravessant la sala, y al retrobar-me ab aquell busto inmòvil, impassible, orgullós y vagament radiant, vaig comparar la mort á la immortalitat.

Tornat á casa, era un diumenge, vaig trobar diferentas personas que m'esperavan, entre altres Rigabey, l'encarregat de negocis de Turquía; Navarrete, lo poeta espanyol, y lo comte Arrivabene proscrit italiá. Jo'ls diguí:—Senyors, la Europa va á perdre un gran talent.—

Aquella nit mateixa va morir. Tenia cinquanta un anys.

* *

Lo dimecres l'enterraren.

Abans l'exposaren en la capella Beaujon, havent passat per aquella mateixa porta quina clau estimava més que tots los jardins, paradís del general y antich llogater.

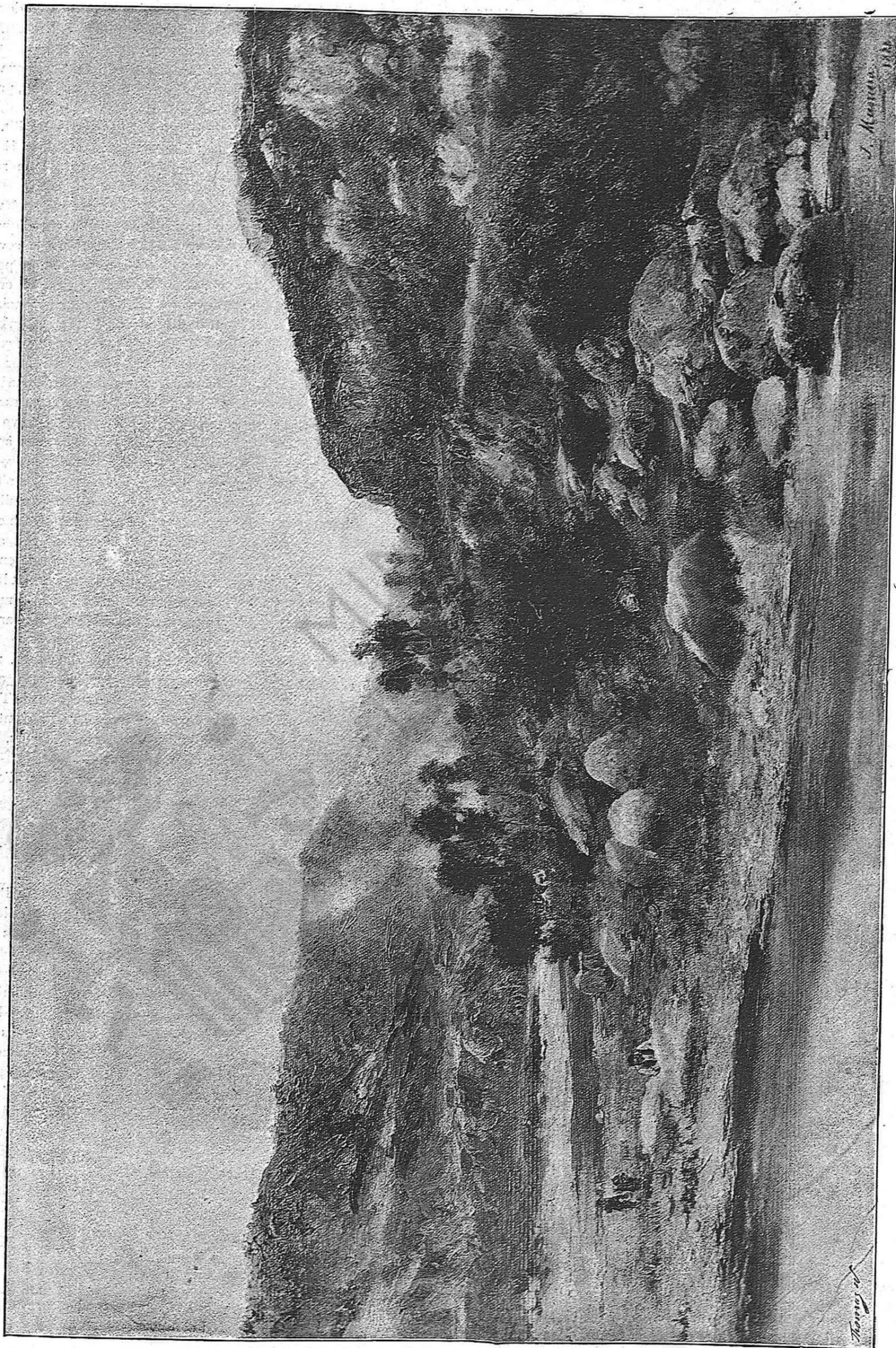
Giraud, lo mateix día de la seva mort, havia fet son retrato. També volían enmotllarli la mascareta, mes no pogueren: tan prompte fou la descomposició. L'endemá de mort, al matí, los guixayres que hi anaren trobaren sa cara deformada y'l nas caygut sobre una galta. Lo ficaren en una caxa de roure forrada de plom.

L'ofici de difunts lo digueren á Sant Felip de Roule. Al costat d'aquell túmbol vaig recordarme qu'era allí ahont la meva segona filla havia sigut batejada. Desde aquell día, jo no havia tornat á veure dita iglesia. Lo naxement y la mort se confonen en nostres recorts.

Lo ministre de l'Interior, Baroche, aná á l'enterro. En la iglesia estava assentat devant del catafalch á vora meu, y de tant en tant me dirigia la paraula. Va dirme:—Era un home distingit.—Vaig contestarli:—Era un geni.—

La comitiva atravessá tot París, y per los *boulevards* aná al *Père Lachaise*. Al sortir de la iglesia y al arribar al cementeri queyan gotas d'una pluja menuda. Era un d'aquells días en que sembla que'l cel plora algunas llágrimas.

Tot lo camí'l ferem á peu. Jo caminava á la dreta, al cap de la caxa, aguantant un dels aglans de pla-

PAISAJE, QUADRO DE JOSEPH MASRIERA.

ta que penjavan del drap mortuori. Alexandre Dumas caminava á l'altre costat.

Quant arribarem á la fossa, qu'era al cap de munt, sobre'l turonet, hi havia una gentada inmensa; lo camí era relliscós y estret; los cavalls teníen prou feyna á pujar y aguantar lo cotxe, que reculá. Jo'm trobí agafat entre una roda y una tomba. Per poch m'axafan. Los espectadors qu'estavan drets sobre la tomba, m'alsaren per las espatllas cap á n'ells.

Després baxaren la caxa á la fossa, qu'era vehina de las de Carles Nodier y Casimir Delavigne. Lo capellá resá la última oració y jo vaig dir algunas paraulas. Mentres vaig parlar, lo sol baxava. L'ot París se'm aparegué al lluny entre las espléndidas bromas de la posta. Casi bé als meus peus la terra s'enfonzava cap á la fossa, y lo soroll sort d'aquesta terra que queya demunt la caxa me va interrompre.

Traduhit,
JOAQUIM CABOT Y ROVIRA.

Barcelona, diada dels Morts de l'any 1890.

QUADRET

Per amunt y per avall
ni's veu plá ni's veu montanya,
qu'es un núvol tot lo cel
d'abans de la matinada.

De sopte l'estripa'l llamp
rebutantlo en pedra y aygua,
y comensa á peta'l trò
pels racons de la montanya.

Quan lo núvol ha passat
¡quina pena fa mirar-la!
Tots masegats los rahims
qu'esperavan la vermada;

las rasas p'enas fins dalt;
desgrasats bo y-tots los marges.....
¡Las pagesías en plors
veyent perduda l'anyada!

F. BARTRINA.

Á CASSÁ DE LA SELVA

(NOTAS D'UN VIATJER)

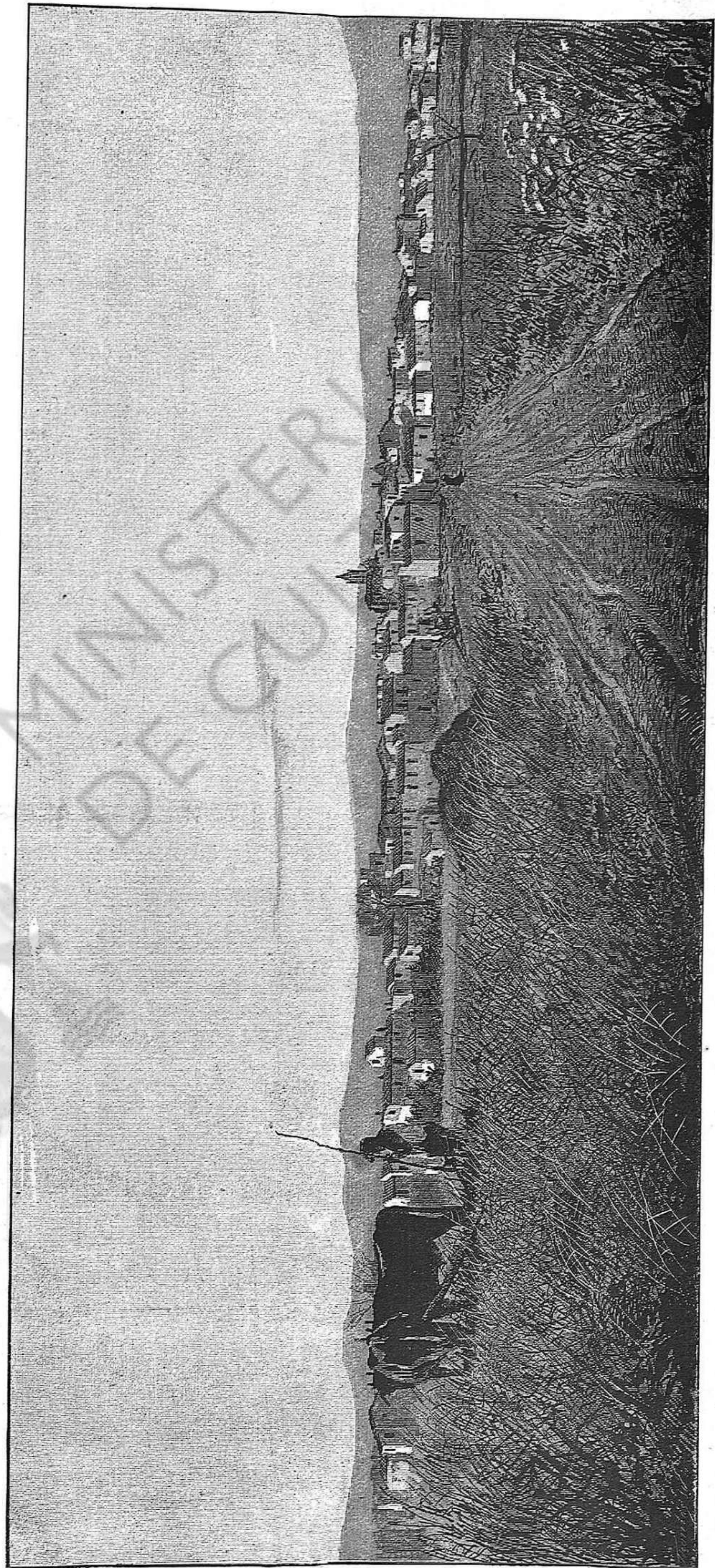
Recorts de fábriques y de fabricants.—Un teatro á Cassá.—Son constructor. Un consell als cassarenchs y als d'altres pobles.—Prevenció contra'l vert.—La ensenyansa á Cassá.—Visitas molt dignas d'esment.—¡A Llagostera!

Vaig comensar á recórrer altrás fábriques molt conegudas, acompanyantme un amich molt competent en la industria local.

—Pot vostè apuntar un dato que fá quedar parat al públich—va dirme al entrar á la primera que trobarem al pas;—en aqueixa fábrika, que es la de *Jaume Gruart y fill*, s'hi han arribat á fer fins á 390 classes de taps, entenentse que á dita classificació hi contribuheix també la grandaria.—

En efecte, quan aquells senyors m'ensenyaren son variadíssim mostruari, vaig cansarme de contar las classes, encara que no es d'admirar la perfecta elaboració. Y aquesta perfecció es general en las fábriques. Tot seguit visitarem la de *don Ferrán Barnés*, que, al presentarme un mostruari també molt variat, va dirme: «Aquesta varietat no procedeix de nostre capritxo ò de nostre gust, sinó de las exigencias dels mercats. Hi há poch fabricants que's limitin á un número determinat de plassas, y encara que n'hi hagués algun, per exemple, que treballés tant sols pera Alemanya ò pe'ls Estats Units, tindria d'estar previngut pera variar sas mostrás tot sovint.»

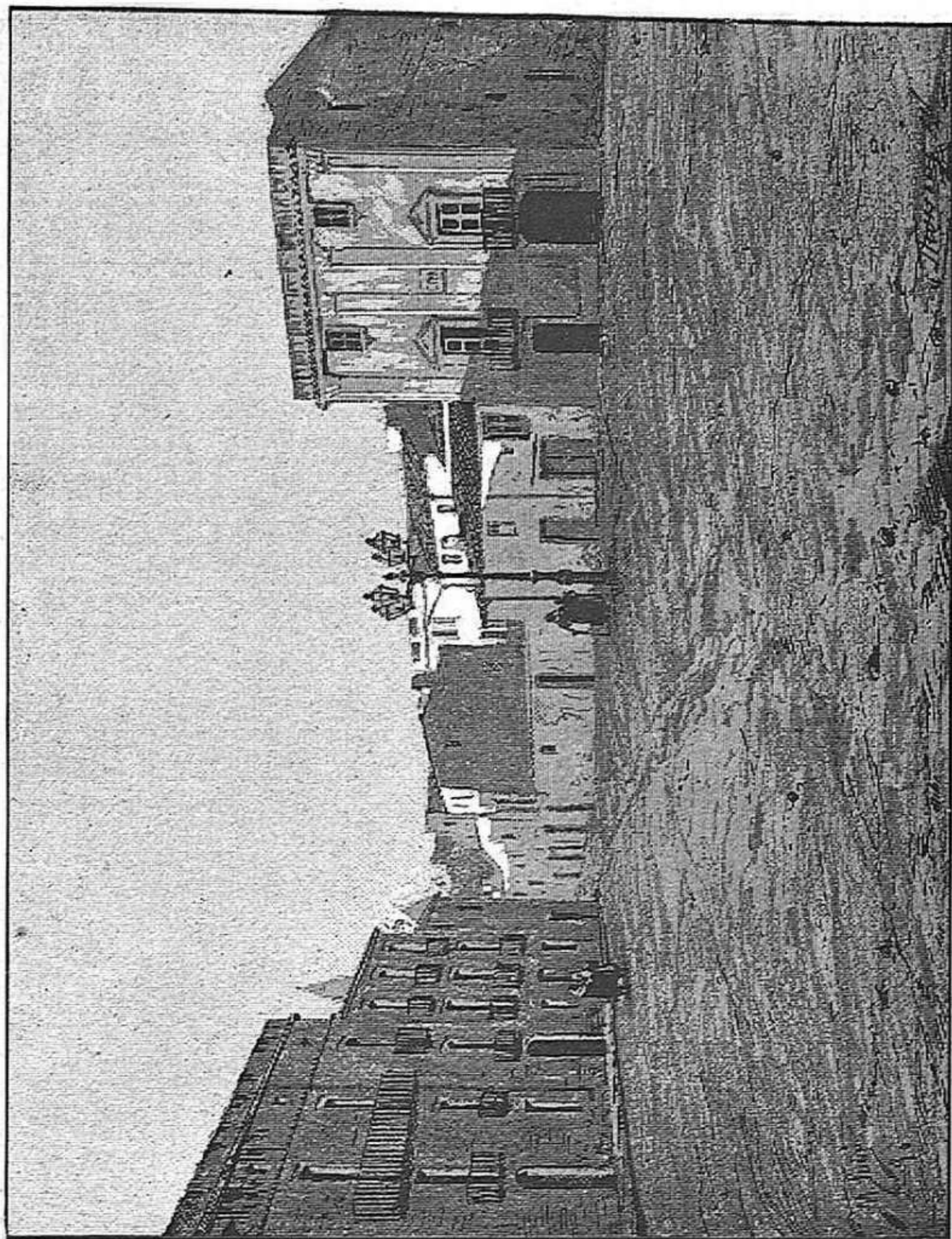
Anarem després á la d'en *Joseph Domingo*, un

CASSÁ DE LA SELVA

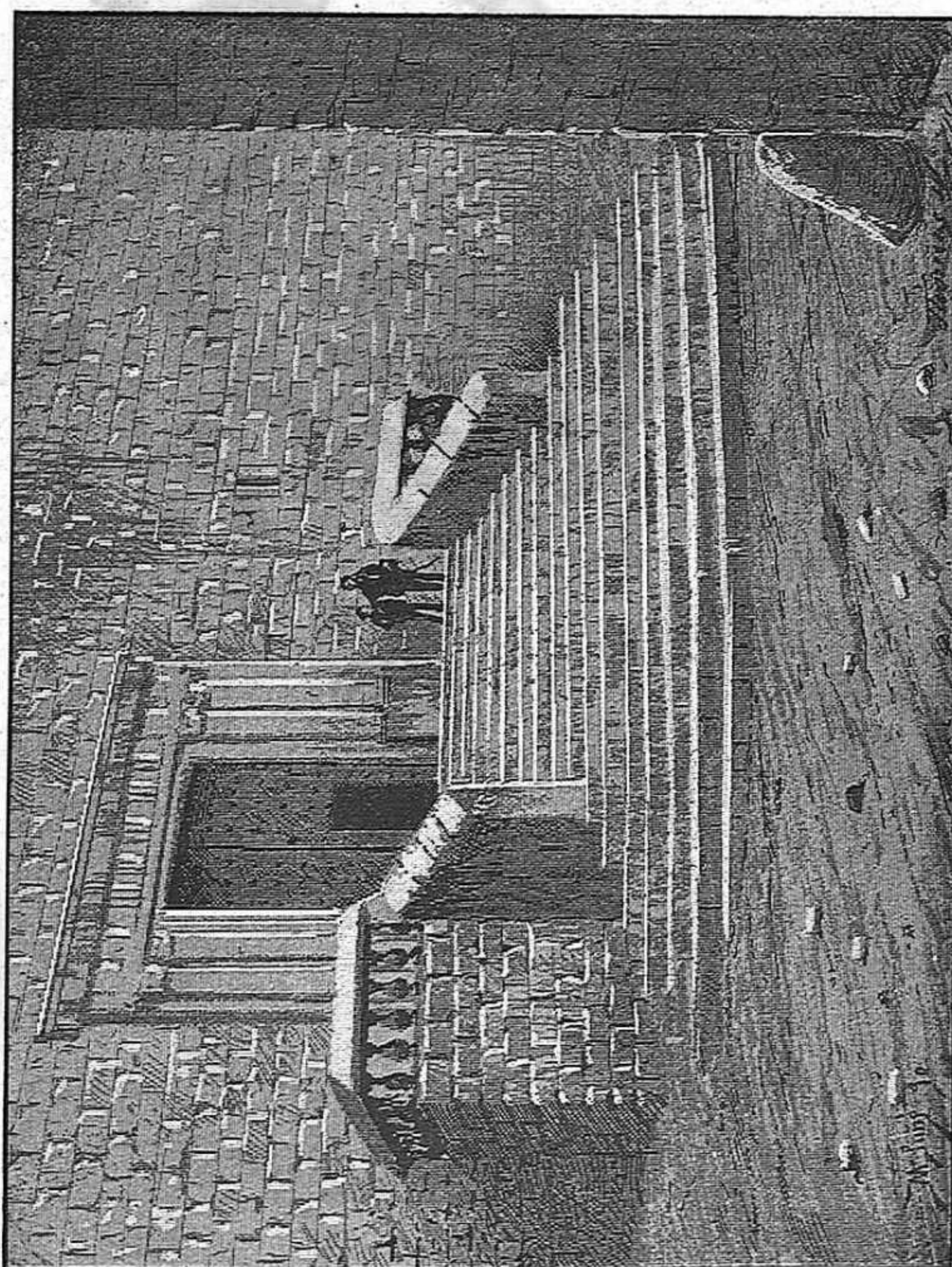
VISTA GENERAL

CASSÀ DE LA SELVA

LA PLASSA DE LA COMA

per M. Suné.

LA PARROQUIA

dels que portan al engrós, tant la fabricació, com la exportació, y al que vaig sentir mantindre idees molt atinades sobre la protecció á la Industria. A continuació visitarem las fábricas dels tres germans *Gruart y Poch*, dels quals cada hù té la seva, y son: la del actual alcalde don Joseph, citat en altre article; la de don Ramon y la de don Martí. Los tres se dedican exclusivament á la fabricació, y ab afegir que despatxan tot lo que fan sense moures de casa, resulta lo millor recort seu que aquí podem consignar.

**

—Dexèm per una estona las fábricas, que vull ensenyarli un bonich teatro que abiat tindrèm.

—¿Es dir que s'está construhint?—vaig preguntar á mon company.

—Sí, senyor; y l'ha projectat y l' dirigeix y's pot dir que'l fá del tot (naturalment, ab l'ajuda de bons treballadors), un ebanista que víu á Girona, tant entès y acertat en construccions artísticas, que s'ha fet una renomnada que li proporciona més feyna de la que vol.

—No necessito que'm diga quí es,—vaig replicar. —Es don Joan Baptista Ferret, de qui ja'n conech varias notables obras d'ornamentació.—

Prenguerem cafè en un molt concorregut que hi há en la espayosa plassa de la Coma (qual grabat ja haurán vist nostres lectors), y per una comunicació interior passarem al local en que s'está axecant lo teatro. Ab prou feynas s'havía acabat d'axecar las parets laterals y de sobreposarhi'ls cavalls; mes ab axò ja n'hi havia prou pera ferse cárrech de las esbeltas proporcions que tindrà.

Será realment bonich, un cop acabat; però una població de tan bonas costums y tan rica com Cassà, deu procurar que no s'apoderin de son escenari aqueixas companyías tan aficionadas á representar lo gènere *vert pujat*, com si fossen sucursals del Eldorado de Barcelona, que produheix lo retraiement de moltíssimas familias, ja que allavoras, en lloch de ser un punt d'esbarjo, seria'l teatre pera Cassà un element de desmoralisació. En lo repertori catalá, com en lo castellá, poden triarshi obras plenas de veritable gracia, sense'ls graves inconvenients d'aquell gènere.

**

Continuant nostrá exploració del treball que fan y dirigexen las personalitats de renom en la important industria tapera, vaig tenir lo gust de saludar á en *Narcís Jubert y Vilallonga*, á qual ilustració y amabilitat dech interessants notícias; al veterano en *Nicolau Estañol*, á en *Narcís Vilallonga*, qual iniciativa es ben coneguda en tots los mercats; á en *Miquel Bosch y Pascual*, que, després de rèbrem ab expressiu afecte, me demostrá que es tan entès en la fabricació tapera com entussiasta per las Lletres y per las Arts catalanas; á en *Joseph Gelabertó*, á qui vaig trobar treballant ab tant afany com sos matexos treballadors; á en *Joseph Rich y Vilallonga*, altre amich de las bonas produccions de nostra gent de ploma; á en *Geroni Martí y Vidal*, home de gust que té la fortuna de possehir preciosas curiositats de la fauna y la flora marinas; á en *Narcís Matas*, tan senzill en son tracte com expert en sa fabricació; á en *Joan Xiberta*, que sent també molt reputat en son ofici, sapigué demostrarme qu'es sumament atent ab los forasters, y á alguns altres que no recordo en aquest moment y que igualment me donaren probas de sa competencia.

**

En axò vingué un senyor regidor, qual nom no recordo, á invitarme á visitar las escolas municipals, portantme á visitar la de noyas que dirigeix donya María Prat. Allò era un formiguer, tantas

noyas hi havia; mes totes guardavan molt ordre y compostura en aquell local gran y polit. Vaig veure notables mostrars de la aplicació y avensos d'aquelles noyas, que testificavan bé la inteligencia y zel de la senyora mestra esmentada. Fà d'aquelles noyas lo que vol ab sa amabilitat y ab sa energia.

—Si las escolas de noys van com aquexa—vaig dir á mon acompanyant,—pot l'Ajuntament estar ben satisfet, y la població també.

—Efectivament es així—me respongué.

No vaig tenir temps de visitar las demás escolas, perque un company que té una filla en lo col·legi de *Vilaret* me comprometé á visitar-lo tot seguit, alabantme molt á dit establiment, instalat al costat de la fonda.

Jo conexas'l nom de don Joseph Vilaret y Vilá com á autor de varias útils obretas, entre las que recordo *El Compañero del Meritorio*, que facilita notablement las operacions de la comptabilitat. La filla, donya Pilar, á pesar de sa juvenesa, baix la direcció de persona tan experimentada com don Joseph, ha sabut adquirir una bona reputació en molt poch temps.

Se celebrava allavoras en lo col·legi una especie de Exposició (crech que com á complement dels examens), y vaig poder examinar labors, planas de escriptura y de dibuix sobressurtints.

Además dels conèxements que constituïxen la base d'aquestas ensenyansas, vaig adonar-me de que conreuhavan ab èxit la música, y així molt després d'haver sortit d'aquell col·legi, ressonavan encara dolsament en la meva ànima los cants frescos y armoniosos de las noyas.

¡Bé per la ensenyansa de Cassá de la Selva!

Vaig despedirme de mon amich lo distingit enginyer don Joan Verdager, que té montada en aquexa població una oficina, ahont s'hi treballa sens parar pera dotarla d'una via, qu'ha de ser importantíssima pera sos interessos, y vaig pujar al cotxe que debía portarme á Llagostera.

Fins á un altre dia (r).

L. GARCÍA DEL REAL.

NOTAS UTILS

Jesús en l'Hort y Jesús en lo Sepulcre.—Lo fret.—Lo extracte de café Fortuny.—Gust en lo decorat d'establiments barcelonins.—Restauració d'una *peluqueria*.

Tota la premsa de Barcelona s'ha ocupat ab encomi de duas obras sortidas dels tallers de dau rats y construcció d'imatges de fusta que'ls senyors Llobet y Renart, han acreditat ja fà anys en lo carrer del Regomir. La una representa á *Jesús en lo Sepulcre*, tamany natural, y además de caracterisarse encertadament l'imatge del Salvador ombrejada per la mort, lo cos representa un notable estudi del nu, sobre tot lo cos, desde las espatillas fins á la cintura.

L'altra obra que crida justament l'atenció es *Jesús en l'Hort*, hermós grupo format per l'Home-Deu y l'Angel, quan aquest se li presentá en los sublimes instants de sa major amargura, y es també de tamany natural. Poden estar satisfets los senyors Llobet y Renart, perque sas obras inspiran sempre devoció al que las contempla, y axò constituïeix son major triomf com á artistas.

Tant lo *Jesús en lo Sepulcre* com lo grupo en *l'Hort* van destinats á una iglesia de Venezuela.

* *

Ab aquests días tan frets se té mandra de sortir al carrer, fins en las estonas dedicadas al café ó al Círcol.

(r) En lo número del 15 de octubre, article *Gerona*, al parlar de la marca *Gallito*, dels senyors Pascual y Taja, ha d'entendres lo reputat anís del mateix nom.

—Lo prenem á casa,—me deya un amich,—y fet molt depressa y de lo més exquisit, ab lo extracte de Fortuny. Bastan duas ó tres culleradas d'aquest axarop de café per cada tassa d'aygua ó de llet, y té una forsa y un aroma que revifa la sanch maravellosament.—

Fà molt temps qu'en Fortuny, lo cèlebre fabricant d'horxatas y axarops del carrer de la Primcesa, ensajava son extracte de café, posant á proba repetidament sa inteligencia y sa constancia, y per fi l'èxit coroná sos esforços. Avuy se venen en número considerable sas ampollas y per tot arreu; però sobre tot las de la classe anomenada *Seco*, qu'es de lo més superior.

* *

La petita París, com dihem á Barcelona, va comptint ab la que banya'l Sena en lo decorat, en lo confort y en lo gust dels establiments.

En l'acreditada *peluqueria* de Tomás, plassa del Angel, cantonada á la Tapineria, propietat de la viuda del industrial que s'havía fet una gran reputació per sos artístichs treballs en cabell, s'hi ha restaurat fà poch lo saló, y de tal manera, que pot servir de model als de sa classe. Un sostre de artonats daurats li serveix d'esplèndit remat, y la pintura y los demás detalls corresponen en un tot al magnífich conjunt de l'obra.

Per sa elegancia y propietat li dediquem aquest recort.

G.

CINCH DIAS A TRAVES

DELS ALBERES, LO ROSSELLÓ Y LA CERDANYA.

(Acabament.)

Serían las dotze horas quan nos posavan á taula en la fonda de ca'l Tixaire, que pot ben recomenarse. No perdèm temps, que bé havèm de aprofitar lo restant del día, puig desitxèm anar á Isóbol, població situada cap á l'extrem de la vall oposat á Sallagosa, y regressar d'hora á Puigcerdá.

Das son las vías que conduhexen á Isóbol: la una es la carretera que posa en comunicació la vall del Segre ab la del Freser, passant aquí per la vorera dreita del primer d'aquestos rius; l'altre, més arimat al repeu de la montanya, es un camí vehinal. Prenem aquest últim, ja perque passant á major altura se domina la part del riu y la alterosa, ja perque veurém més d'aprop la constitució geològica de las montanyas vehinas. Lo camí, que tot just mereix aquest nom, está poch menos que abandonat: sense grava, sense ponts, molt sovint no pot tranzitarshi per impedirho las ayguas dels torrents.

Las voras del Segre que anem seguint, totes cubertas de verdor, ab algunas fileras d'arbres, amenisan lo panorama y alegran la vista. Dels pobles que veyèm en aquesta vora, se'n troban dos prop del riu: Ventajosa y Valltorta; los altres, Vinyolas, Bolvir, Saga, Gers, All, Olopt, Isóbol, están arredosats á la montanya, acertada disposició, no sols pera lliurar-se bon xich de la acció incòmoda del vent, sinó pera rebre los benèfichs raigs del sol del mitxdía y lo calú del terreno vehí per ell escalfat.

Després de dúas horas arribem per fi á las aforas del poble de Isóbol, objecte primordial de la excursió d'aquesta tarde. Durant lo trajecte, se'ns ha presentat sempre lo mateix aluvió quaternari abans esmentat; al passar per devant de Gers y de All, descubrim un espadat, constituït per las margas ó argilolitas de que fem esment abans d'arribar á Puigcerdá, pertanyents, segons M. Carez, en lo mapa que, junt ab M. Vasseur, ha publicant de la nació vehina, á son nivell 6.º del mioceno. Se presentan

aquí en un espessor de més de 40 metres, dominant un color de taronja rogench, y están sostingudas per las llicorellas.

Baxem del carruatge ab l'objecte de visitar las pedreras de Isóbol, obertas en una montanyeta formada de calissa paleozoica, devónica segons uns (Depéret y Rérolle), carbonifera segons altres (Ll. M. Vidal), de colors abigarrats de roig, blau, negre, deguts á las combinacions de la matexa ab lo ferro, en la qual s'hi veuhen *Encrinites* y *Goniatites*. Aquesta calissa descansa demunt de las llicorellas; pulimentada es molt vistosa per sa estructura compacte y sa variada coloració; es semblant, encara que no sia de la matexa época, á la d'alguns banchs de la de Moncada, Vallcarca, Santa Creu d'Olorde, Sant Bartomeu de la Quadra, Brugués, etc., localitats totes dels encontorns de Barcelona. Aquestas circunstancias donan lloch á que s'explota pera la edificació, encara que no en tant gran escala com se faria si hi hagués més facilitat d'exportarla.

Com en tots los terrenos calissos, la població malacològica d'aquesta localitat no dexa d'ésser abundant. Podem recullir varios individuos de la *Helix Andorransis*, del *Bulimus Arnouldi*, del *Chondrus quadridens*, de la *Helix splendida*, de varias *Pupa*, entre las quals abunda la *Penchinatiana* y *Massotiana* Bourguignat. D'aquesta última n'enviarem alguns exemplars al laboriós malacolòch M. P. Fagot, lo qual, en un treball sobre las *Pupa* de nostre país, continúa aquest nou dato als del área per ell habitada. Lo esmentat autor coneix aquesta *Pupa* de tots los congostos del Essera, del de Collagats, de la Serra de Bou Mort, dels Terradets en lo Montsech, vall del Noguera Ribagorzana, de hont li ha comunicat un de nosaltres, de Sant Juliá de Loria, localitat hont descubrí la especie son autor M. Bourguignat, y per fi de Isóbol.

Després d'una hora y quintze minuts d'estudiar y registrar la localitat y de recullir alguns exemplars de la calissa ab los fòssils sobredits, regressem per lo mateix camí á Puigcerdá, trobant en lo trajecte varios carruatges de personas qu'estiuhejan en la Cerdanya.

De la part de la vall de Querol nos vé un ayre fret y humit, aparexent per aquell costat una grossa nuvolada, y percibintse además lo ressó dels trons y la resplandor dels llamps; nos persegueix, donchs, una de las tormentas de l'estiu tant freqüents en aquexas regions, y es precís apressurar lo pas pera arribar á xapluch oportunament. Al poch rato nos dexa lo breack á las aforas matexas de la vila, á fi y efecte de poder arribar M. Cortade á Sallagosa lo més abiat possible; nosaltres estem al poch rato dintre de Puigcerdá, quan encara es de día.

Entremix de la molsa del estany trobem lo *Planorbis albus*, caragol aquátich, del que apenas podem recullirne algun exemplar, puix las grossas gotas precursoras de la tempestat, qu'está aprop, nos obligan á anar depressa á ca'l Tixaire, hont mentres plou y esperem lo sopar, nos entretenim á rotular los exemplars recullits y á separar del mocadorat de molsa del estany los exemplars del *Planorbis* esmentat.

4 DE SETEMBRE.—De Puigcerdá á Ripoll y regrés á Barcelona.

A las quatre horas y mitja del matí, quan encara no clareja, la diligencia que vá á Ripoll está ja á punt de marxa. Mentres baixem lo puig cerdá (*Podium ceretanum* dels antichs), se'ns va presentant enfront per entre mitx de la verdor de la vall, y á la vorera oposada del riu, la cadena de poblets que l'omplan d'animació y de vida; tals son Sallagosa, Llus, Err, Santa Llocadia, Nahuja, Osseja, Palau, Aja, Vilallobent, Caxans, Urgt, Vilar, Escadés, Alp, Das. No tardan, per dissort, la arbreda y'ls accidents del terreno en privarnos la vista de aquest encisa-

¡DEU N'HI DO! ¡UNA DE PETITAL.. QUADRO DE G. CHARODEAU.

dor panorama, que'ns desapareix quasi per complet quan som á prop del Segre, lo qual vorejem per arribar al pont de fusta, per cert molt dolent, que l'atravessa, y que alashoras estavan arreglant. Aquí se'ns intima per primera vegada, com á tots los altres viatjers, á baxar, mentres la diligencia, fent una volta, nos vé á trobar á l'altra part del riu. Com la fresca se dexa sentir, no vé mal lo caminar un rato, puix que no tornem á pujar al vehícul fins á las casas de Escadás que hi há á la carretera.

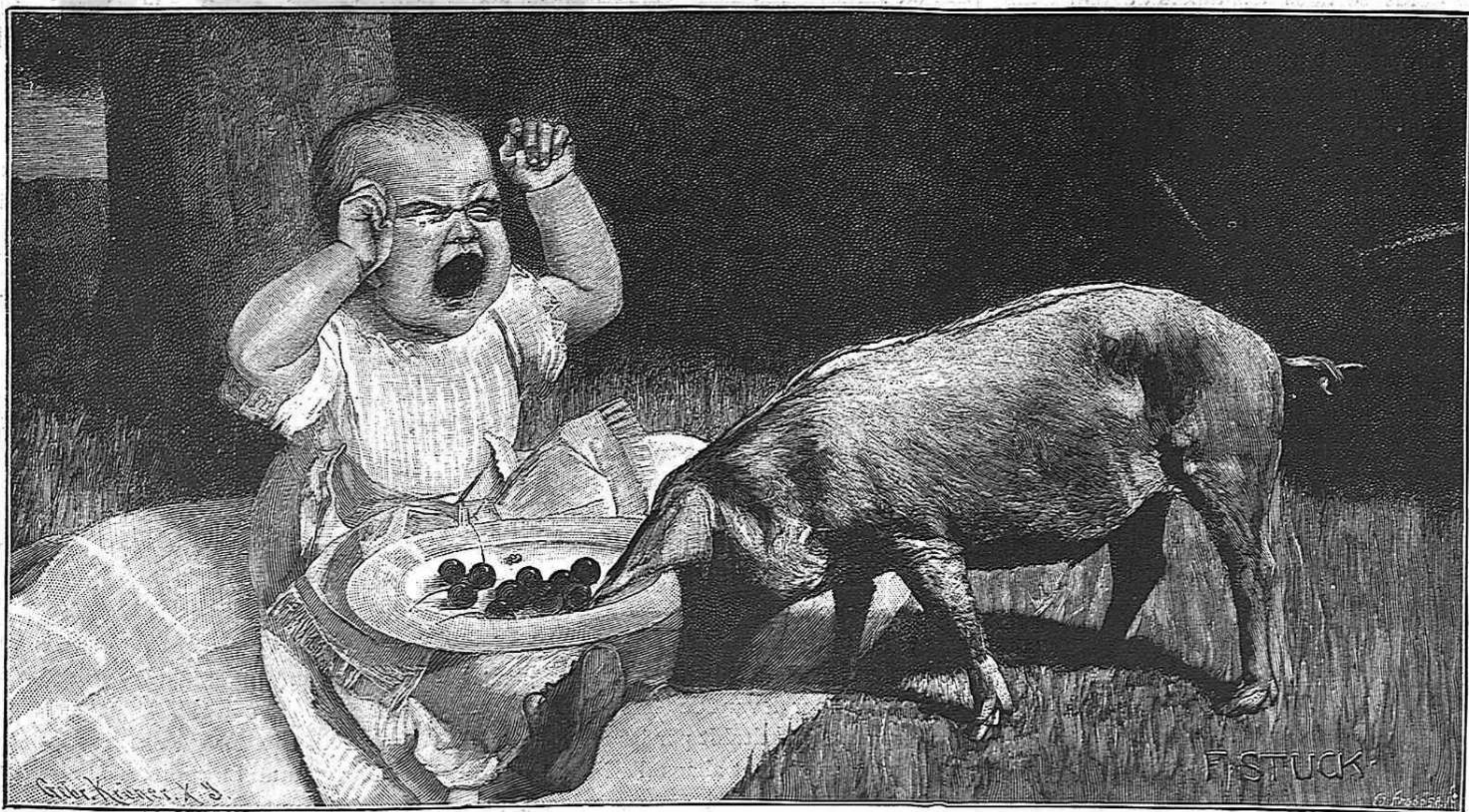
La pujada fins al coll de Tossas, seguint per la vall de Alp, suau en un principi, vá essent, desde un hostel nomenat La Molina, més laboriosa, y aquí comensan las marradas. Hi há cambi de tiro, y segona intimació als passatjers á baxar de la diligencia y fer la pujada á peu, pera major comoditat dels animals. No es axís per las personas; puix si bé anant per la dressera s'estalvián bastant rato d'anar encaxonadas en la diligencia y s'arriba més prompte á dalt, no té gens de compte per aquell qu'espera fer lo camí en vehícul, sobre tot en la part més fatigosa y per tant hont més se necessita. Molts son los que no s'hi conforman y continúan en la diligencia, ab desagrado dels conductors.

Ja estem ben amunt de la costa que vá remonant en zig-zags la carretera oberta en las llicorellas silúricas inferiors, que constituhexen aquestos voltants desde las montanyas de can Cardós fins al puig d'Alp, quan no hem vist encara, á pesar d'estar lo cel seré, la cara del sol, per ocultárnoslo la descomunal altura de la montanya.

Per tot arreu hi há quantitats considerables de pinatons aterrats, sense pela, que pareix déuhen destinarse á pals del telègrafo que comunicará la Cerdanya ab la vall del Ter y resto de la Península (1). Al veure aquell estenall d'arbres assolats, un pensa involuntariament en los estragos que la destralt moguda per la sórdida avaricia produheix en lo pervindre de nostra industria agrícola y en molts altras funestas conseqüencias que baix tants conceptes per tal motíu ha de experimentar lo país.

Si físicament fou molesta la interminable pujada desde lo coll de Tossas, no ho eran menos per los ohidos de tota persona ben nascuda las contínuas y repugnants blasfemias que exían de la boca dels empleats de la diligencia. Pena dona als de la nos-

(1) Avuy aquesta comunicació está ja establerta.

MAL CONVIDAT, COMPOSICIÓ PER F. STUCK.

tra terra, que com nosaltres acaban de venir de un país també ab diligències y carreteras anàlogas, presencià la gran diferència, á lo menos aparent, entre lo tracte y lo llenguatge de aquesta gent en una y altra nació; puix mentres allí no se sent donar rebufos als passatgers, ans per lo contrari, se'ls tracta sempre ab consideració y cortesia, aquí no's respecta ni la edat, ni lo caràcter, ni la simple qualitat de passatger. Molt, donchs, se fá sentir la necessitat, sobre tot per part de las empreses, que son las que més poden ferho, ó bé de proporcionarse empleats que, tractant ab lo degut decoro als demés, estimessen més llur propia dignitat, ó bé posárloshi un efícas correctiu, que resultaría fins en bé de exos desgraciats.

Per fi, després de més de tres horas de pujar, guanyém lo coll, hont trobém que'ns esperan los qui han volgut emprendre á peu la pujada per la dresseira, y á poca distancia una parella de guardias civils. La baxada fins á Ribas la fem ab poch més de una hora.

Atravessat lo coll, veyém luego las casas de Tossas, y lo paisatge cambia enterament. La carretera passa elevada sobre las fonts del riu Rigart, affluent del Freser, fins al indret del esmentat poble, desde qual punt seguim paralelamente á la vorera esquerra; però sempre dominant lo riu á vol d'aucell. A la vorera dreta, però en un nivell superior al nostre, apareix lo plá de Navá, que com una llarga llenca, en mitx de las escabrosas montanyas, se prolonga per detrás del puig d'Alp, prop de Tossas, fins damunt del poble de Navá. Los variadíssims y hermosos paisatges que ofereix la conca del Rigart mentres anem devallant, cridan tant l'atenció del viatger, que més bé son pera disfrutats que pera descrits.

Després de deturnarnos en la *cantina* pera cambiar

lo tiro, segueix lo cotxe per la carretera practicada en granits y llicorellas, argilosas y silíceas, entre las quals s'hi veuhen intercalats repetits banchs de marbre cipoll de color blanch ó negre, essent de notar lo que hi há prop de Ribas, conegut ab lo nom de *Rocas blancas*.

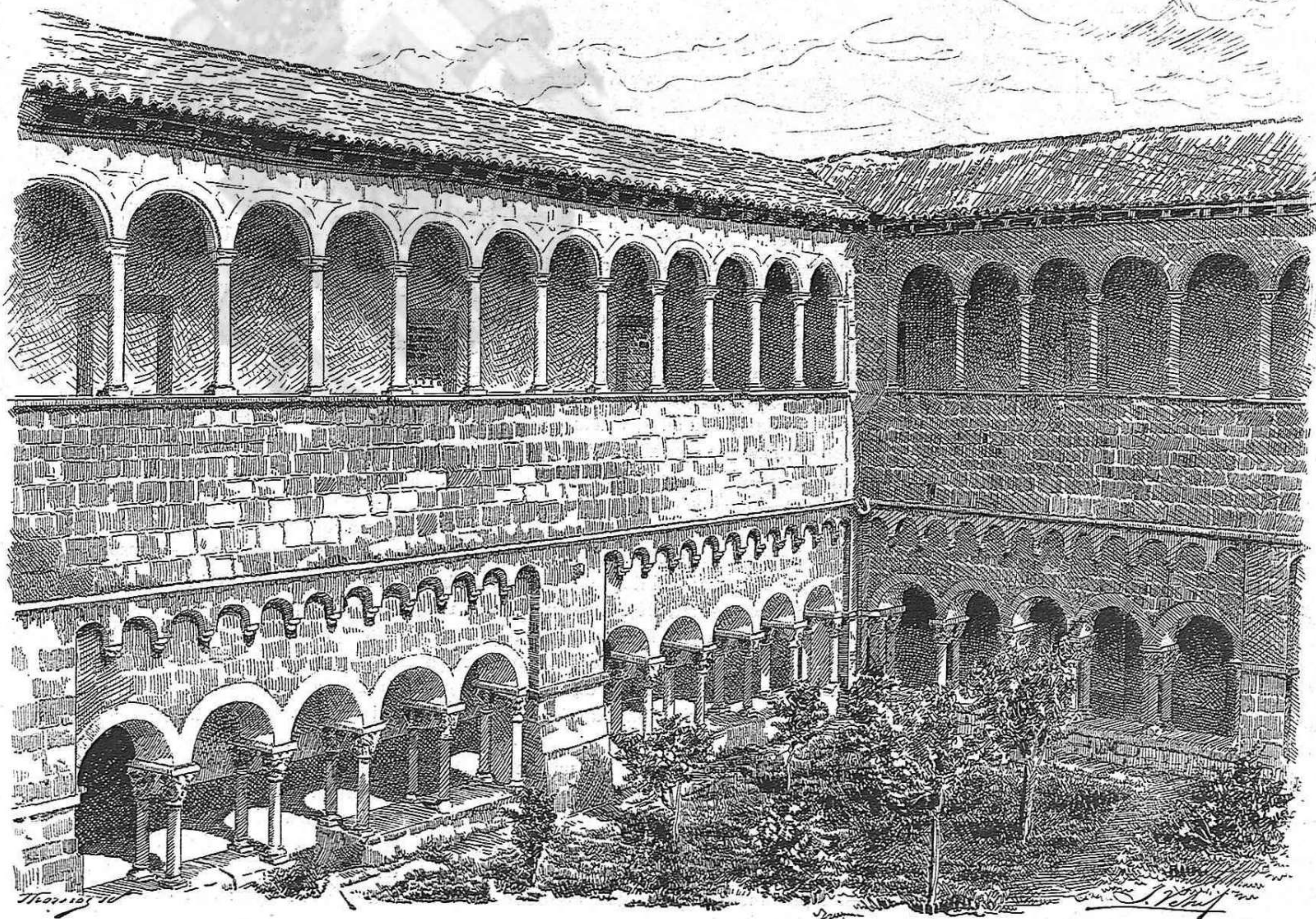
Son més de las dotze horas quan entrem en la vila dels tres rius, la antigua Rippis, hont conflueixen ab lo Freser, que vé de la part de Nuria, lo Segadell, que procedeix de Pardinas, y lo Rigart, que baxa del coll de Tossas. Molt podriam dir de aquesta freqüentada vall; però un de nosaltres se ha ocupat ja detingudament en la descripció y altres datos referents á la matexa en algunas de las sessions de la «Associació d'Excursions catalana» (1), per lo qual nos creyem excusats de tractarne en aquest lloch. Fem tant sols en la vila una petita parada, y continuém lo viatge fins á Ripoll, hont arribem una hora més tart, quedantnos lo temps just pera dinar y agafar lo tren de San Joan de las Abadesas, que'ns portará á Barcelona.

Ab greu recansa, donchs, nos veyem privats de fer una visita, sisquera rápida, al tant celebrat monument de Santa Maria, un dels més richs joyells de nostra arquitectura y una de las més gloriosas páginas de nostra historia, que inspirá en lo sigle xi l'inclit príncep Oliva, duas ve-

(1) A. BOFILL, *Nuria, Ribas y Alt Llobregat*, en lo *Bulletí de la Associació d'Excursions Catalana*, any 1888.

LA PETITA NAPOLITANA, PER G. CHARODEAU.

LOS CLAUSTRES DE SANT CUGAT DEL VALLES

gadas abat y més tart bisbe ausonense (1). Més fou de sentir encara aquesta contrarietat en los actuals moments, en que Catalunya, sempre joyosa de sa gloria, desplega espontànea sas forsas pera restaurar tal monument, que axís com fou símbol de nostra reconquesta, dirigida per la preclara estirpe dels comtes de Barcelona, serà símbol en lo pervindre de nostre renaxement, per lo qual ab tanta enteresa, constancia y virilitat treballa.

Eran prop de las vuyt horas del vespre quan arribavam á Barcelona, satisfets de haver complert, encara que lluytant ab varias dificultats imprevistas, nostre programa, ben nutrit, relativament al espay de temps en que debíam realisar-lo.

Barcelona 20 de febrer de 1888.

JAUME ALMERA, Pbr.
ARTUR BOFILL.

NEOEAHNKA IIAPAMYΘIA

Rondallas populars gregas,

PUBLICADAS PER JEAN PIO

Y TRADUHIDAS PER DON RAMON MANUEL GARRIGA

Aquesta colecció de quaranta set quientos grechs, recullits en l'Epiro y en algunas de las illas Cícladas per lo sabi helenista F. G. de Hann, y donats á la llum pública per lo catedràtic de la Universitat de Copenhague Jean Pio, ha sigut traduïda al castellà per don Ramon Manuel Garriga, catedràtic també de nostra Facultat de Filosofia y Lletres, conxedor com pocs de la llengua grega, y per lo mateix verdadera autoritat en quant se refereix á la interpretació d'obras vingudas d'aquella privilegiada terra, que fou en sos bonstems la pátria del Art y'l temple de la Bellesa.

Lo doctor Garriga es una figura culminant dintre lo professorat espanyol. Just, sever, incorrupte, laboriós fins al excés, escrupulós fins á la nimietat, ha consagrat tota sa vida á la ensenyansa y ha condensat totas sas aspiracions en una sola: la de ser profitós á sos dexebles. Exemple de mètode y de precissió, es cada llissó seva una síntesis admirable de sos profundíssims conxexements filològichs; may s'ha vist una exposició més clara, més breu y més complerta d'una assignatura, que la que'n resulta del conjunt de las llisons en las que divideix sos cursos y en las quals té'l do de fer simpáticas las materias més áridas. Y no va fora de propòsit que retraguem aquí aquestas qualitats del doctor Garriga, per quant ellas solas explicarán més que'l tacte la consciencia ab que ha de haver dut á terme la traducció de las rondallas gregas de que parlem.

Dintre la severitat clàssica del senyor Garriga, que'l fa semblar axís com á un Focion de la ensenyansa, s'hi amaga un cor tendre, delicat y vessant d'ingenuitat com lo d'un noy: es l'escorsa axuta y aspra d'un arbre, per dins de la qual cercola una sava dolcíssima y generosa. D'aquí la predilecció ab que ha mirat aquexos quientos en sa majoria infantívols, y variants més ó menos lleugers dels que tots hem sentit comptar en nostres primers anys, y ab los que havem gosat cent vegadas en nostres mellos temps y afalagan encor nostres recorts. Perque es admirable y digne d'estudi la semblansa d'aquexas narracions en tots los pobles, y'ls punts d'intim contacte que oferexen las gregas d'aqueix volum ab las de l'alta Bretanya, y totas ellas ab las d'Italia y las dels pobles slaus ó ab las d'Inglaterra y ab las nostras. Totas juntas farían un bon argument pera probar l'identitat d'una civilisació pri-

(1) Lo Excm. Sr. Dr. D. Joseph Morgades, actual bisbe ausonense, es qui, portat de son zel apostòlich, ha emprés y realisat la restauració de tal monument, orgull de nostra terra.

mitiva, y tal vegada pera probar nostra identitat de origen.

Lo cert es que un catalá no s'hi troba pas foraster devant del aplech de rondallas gregas traduïdas per lo senyor Garriga, y que tot sovint va reconexent sa estreta conexió ab las nostras al veure passar com en vaporosa visió la *Cendrosa* ó ventafochs exitant ab sa perduda xineta l'enamorament del fill del rey; lo *mitj home*, que no tenia sinó un bras, una cama y mitja cara y mitj cos; lo *senyor Nicolau y la senyora Maria*, ó mil y una continuació de las astucias de *comare guintu* contra *compare llop*, que donaren lloch en l'Edat Mitja al cicle de poemas satírics del *renard* (el zorro), tan famós á Fransa y Alemanya com á Espanya y á Flandes; la *muller honrada*, vensedora al fi de totas las probas á que se la subjecta, y las *tres noras* martiritzant á sas sogras respectivas, y que, com l'anterior, es una de las més bellas narracions de la colecció; y en fi, y entre altres de sabor didàctic com moral, lo *vell astut*, los *dos venedors de pantuflas*, los *tres consells* y los *amichs*; tot una munió esplèndida de donzellas disfressadas de cabra y princessas encisadas, dragons guardadors de tresors y caballs alats, prínceps batalladors y donas d'aygua, productes tots ells d'una fantasia brillant y d'una imaginació ardenta que'ns transporta á aquell mon de somnis en que fins l'home més positivista ha dextat devegadas divagar son esperit.

Recomanem, donchs, als folkloristas lo llibre del senyor Garriga, y femho especialment als entussias-tas de la terra helènica, ab la seguretat de que aquesta obra ha de fer digne costat á las excelents coleccions de quientos y cants grechs traduïts y publicats per Emili Legrand, lo comte de Marcellus, Vrotro, Fauriel y tants y tants altres com s'han esforsat en propagar la literatura popular d'aquella terra.

Tot felicitant al doctor Garriga, reproduhim á continuació en catalá la rondalla dels *tres consells*, per ser de curta extensió y per ser també bellíssima y una llissó moral de no poch preu:

LOS TRES CONSELLS

Una vegada eran un marit y muller tan pobres que ni podían menjar.

Un día digué'l marit á la muller:

—Esposa meva, me veig en la necessitat d'anar á Constantinopla á cercar feyna per guanyarme la vida y enviarte de tant en tant alguna cosa perque pugues viure.—

Encara que ab disgust, li dongué'l consentiment la pobra dona, y'l marit se'n aná á la capital.

Com que no sabia cap ofici, entrá de trist criat en la casa d'un noble, molt avar, y per axò may podia enviar cap recurs á la seva pobre dona, perque l'amo no'l pagava. Esperá un any, dos anys, tres anys, quatre anys, deu anys, vint anys; però sempre en debades, fins que apurada la seva paciencia, va dirli un día:

—Senyor, doneume'l compte, perque vull tornarmen á casa á veure la meva esposa.—

L'amo li arreglá'l compte com bé li paregué, y pe'ls vint anys de servey li doná trescentas piastras. Al veure *Frintirich*—aqueix era son nom—que tan malament li pagava sos seveys, se posá á plorar; però sense queixarse ni una mica. Quan estava á punt de marxar, l'amo'l cridá y digué:

—Frintirich, Frintirich, vina aquí.

—¿Què volèu, senyor?

—Dónam cent piastras, y't daré un consell.

—Però, senyor, no....

—Vaja, calla y donamelas.—

¿Què havia de fer? Las dona al amo, y ell li dona aquest consell:

—No preguntes lo que tant se t'endona.—

Amàneix la marxa altra vegada, y altra vegada'l crida son senyor:

—Vina aquí, vina aquí; dónam cent piastras més y't daré un altre consell.—

Las hi entregá també, y'l senyor li dona aquest segon consell:

—No mudes may lo camí que portas.—

Per tercera vegada s'en va enutjat, y de nou li d'fú:

—Dónam las altras cent piastras, y't daré un altre consell.—

Desesperat las hi dona, y l'amo li dona aquest tercer consell:

—La ira de la tarda guárdala pe'l dematí.—

Marxá, al fi, l'home plorós y affigit perque al cap de tants anys d'ausencia no podia portar res á la seva muller.

Després de caminar bon xich, ovirá un alarb enfilat á dalt d'un arbre sech, y al que anava adornant de florins en compte de fullas.

Lo fet li cridá l'atenció; però recordantse del primer consell de son senyor, segu'l seu camí sense dir ni una paraula.

Pochs passos havia caminat, quan li cridá l'alarb.

—Vina aquí, vina aquí.—

Ell s'hi acostá y li digué:

—¿Què vols?

—Fa dos cents anys,—contestá l'alarb,—qu'estich aquí ab lo propòsit de donar tots aquexos florins al primer que passés sense preguntarme qué faig y de tallar lo cap á tots quants me fessen aquesta pregunta. He construït una torra ab las testas que he tallat fins ara, y desitjava la teva pera acabar-la, puix sols me'n manca una; però sens dubte estava escrit que la torra no s'acabaría, y sent axís, pren aquexos florins, que per ta prudencia t'has guanyat, y vesten.—

Recull l'home'ls florins, los carrega damunt de quaranta camells que li regalá l'alarb y se'n va.

En sent més endavant troba deu homes que conduhían, com ell, altres quaranta camells carregats de florins.

—Bon día, bona gent,—los d'fú.

—Bon día y bon'hora,—li responen.

—¿Ahont anèu?

—Anem tots deu á veure al rey.

—Donchs allavoras anirèm plegats.—

Caminant, caminant, arriban á un encreuhat de camins y veuen una taberna no gayre lluny de la via.

—Anem á veure un glop—diuhen tots los deu.

Però l'home, vejent que'l primer consell de son senyor li havia exit tan bé, se proposá seguir tots los tres que al pendre comiat li havia donats, y recordant la segon, «No mudes may lo camí que portas», s'excusá d'anarsen ab ells.

—Guárdans, donchs, los nostres camells, que nos altres hi anem,—li digueren.

Al cap de poca estona sab que han mort á mans de lladres, que d'amagat los esperavan.

Pren llavors tots los camells, y segueix son camí.

Quan hagué arribat al poble, se'n va á casa seva; la muller li obra sense conèxer-lo, y ell li d'fú:

—Bona dona, so extranger y't demano per favor que'm dongues alberch per aquesta nit.

—Mon marit es fora,—li respon,—y no puch admetret á dins de casa; però si vols ves á la exida y dorm á la quadra.—

Aceptá, y mentres sopava de la racció que duya veu un jove qu'entra á la casa y després de una mica baixa á la quadra, hi dexa las alforjas y torna á pujar á dalt. Plè de gelosia, lo nostre home s'exclama:

—La meva dona es una miserable. A mi no'm permet l'entrada á casa, y á n'aqueix altre li dexa passar tota la nit.—

Plè d'ira, pren lo fustell decidit á matarlos á tots dos; però en aquell moment recorda lo tercer consell de son senyor: «La ira de la tarda guárdala pe'l dematí». Aplassa sa venjansa, y s'esforsa en poguer dormir.

Al endemà s'axeca á punta de día, y al exir de la quadra veu baxar al jove, que debía tenir uns vint anys, y sent que díu:

—Mare, abiat t'enviaré fasols porque'ls guisis y per dinar nos los menjarém.—

Llavors compregué que al anarsen feya vint anys del costat de sa muller, l'havía dexada prenys y que aquell jove era fill seu.

Penedit en son interior del crim que anava á cometre per falta de prudencia, s doná á conèxer á sa muller y á son fill, y tots tres visqueren felissos y richs, gracias als consells de son senyor.

F.

REVISTA DE TEATRES

L'episodi *Trafalgar*, estrenat en lo teatre Principal, ha obtingut un èxit complert. La lletra del senyor de Burgos es molt superior á la del *Cádiz*, que es pe'l mateix estil. L'esperit patriòtic qu'en ellas duas hi palpita, fá somoure al públich y l'obliga á aplaudir y á demanar repeticions durant la representació. Las decoracions son molt bonas, en general, salvant algunas excepcions, y'ls figurins del senyor Labarta molt propis de l'època en que's desrolla l'acció. En resum, tot lo que acabo de manifestar, junt ab la música de l'obra, proporcionarà molts plens al antich teatre, y no pochs aplausos á autors y actors, especialment al senyor Romea y senyora Górriz.

Al Liceo no es possible assegurar bé lo qu'hi passa. Rápidas aparicions d'artistas. Suspensions de funció. Veus escampadas de tancament de portas. En fi, un malestar general que's passeja per la atmòsfera del teatre, y qual fi no's pot endevinar. L'únich que queda de positiu en la quinzena es lo benefici del eminent mestre Mascheroni. Fou una solemnitat musical y una funció en que's posá de relleu una volta més l'afecte que ha sabut inspirar á nostre públich lo jove director d'orquestra.

En Romea s'ha estrenat un *arreglo* (un altre!) en prosa, del actor senyor Moragas. Se titula *La Vocació*, y's necessita molta vocació per alabarla. Sols se comprenen los elogis en boca dels que veuhen ab complacencia tractar de certa manera á tot lo que mereix respecte y consideració. Representant comedias com la que ha traduhit en llenguatge de gacetilla lo senyor Moragas, deuría obrirse sols la entrada pe'l carrer de Mendizábal.

Ab motiu d'*Ignocents* s'ha estrenat una comedia en dos actes del senyor Soler, *Lo Teatre per dins*. Fá riure molt, qu'es lo que's proposava l'autor, y si bé no li donará gens de gloria, tampoch li fá cap disfavor. Es precís advertir que'l senyor Soler de qui tracto es don Frederich Soler, no l'actor don Iscle, com fora molt facil que haguessen entès mos lectors. En Romea, per ara, d'autors-actors sols hi há lo senyor Colomé, lo senyor Moragas y lo senyor

Capdevila, quins ja donan l'abast pera las funcions de cada día.

En Novedats s'ha estrenat un *arreglo* (un altre) castellá, però declarat francament. Se titula *Amor legitimado*, y son autor es lo senyor Casademunt.

Y ja que parlo de Novedats, dech dirigir á la Empresa un prech, que faig meu, ab tot y haverlo rebut jo de molts personas. Un poch d'acert en escullir las pessas que's posan en escena; tal volta ab ell s'estalviaría l'espectacle d'abandonar molta gent lo teatre al final de l'obra. Sembla mentida que la mateixa Empresa que ha trobat bona (com ho es y molt) *La sala d'espera*, accepti traduccions engroxidas del francès, que no tenen altre mèrit que produhir á sos autors algun diner sense cansarshi gens. Arribarém al punt de que pera escriure comedias bastará conèxer, de vista solzament, lo francès. Llavors los memorialistas afegirán á sos anuncis lo següent: *També s'escriuhen comedias á pesseta'l full*.

Y ara dexo tota altra observació pera despedirme de mos lectors ab una noticia dolorosa com cap altre. ¡¡Fontova ha mort!! ¡Pochs comentarís dech fer á tal nova, porque en lo próxim número LA ILUSTRACION li tributará son modest homenatge. Lo Teatre Catalá plora la pèrdua. Lo temps axugará aquest amarch plor; mes no esborrará sa memoria gloriosa. Es impossible.

X.

MEDALLA DE PLATA
Exposicion Universal, Barcelona, 1888

Todos los que padecen del pecho deben tomar las Cápsulas del Doctor FOURNIER:
CURAN CON SEGURIDAD todas las Afecciones pulmonares

VERDADEROS GRANOS DE SALUD DEL Dr FRANCK

LIMPIEZA SIN RIVAL
¡¡ LO VIEJO SE VUELVE NUEVO !!
PASTA BROOKE
(Marca MONO)
¡¡ HACE EL TRABAJO DE UN DÍA EN UNA HORA !!
Este maravilloso producto es indispensable para limpiar, fregar, frotar y pulir metales, mármol, puertas, ventanas, hules, barros, espejos, suelos, utensilios de cocina y demás objetos de toda casa, tienda, almacén ó buque. Limpia las manos grasientas ó manchadas. De venta: en todas las Droguerías.

VI DE TAULA
Cullita particular de l' hisenda "INDIANO"
BALLESTÀ
PREMIAT
ab Medalla de Plata, en la Exposició Aragonesa de 1885 y Medalla d'or en la de Barcelona 1888
Preu: 50 céntims ampolla
BODEGA:
Plassa del Duch de Medinaceli, 6
BARCELONA

Falta de Fuerzas
ANEMIA - CLOROSIS
EL HIERRO BRAVAIS
Ensayado por los mejores medicos del mundo, pasa inmediatamente á la economía sin causar desórdenes. Reconstituye y vuelve á dar á la sangre el color y vigor necesarios.
Cuidado con las falsificaciones y numerosas imitaciones.
Exigir la firma R. BRAVAIS, en rojo. DEPÓSITO EN LAS PRINCIPALES FARMACIAS. Por Mayor: 40 y 42, r. St-Lazare, Paris

El mejor dentrífico mas agradable y, sobre todo, mas Higienico:
Agua de Philippe
empleada con la Odontalina
PASTA DENTARIA, VERDADERO GARMIN DE LA BOCA
PARIS HERMELIN, 24, r. d'Enghien

LIBRERÍA D' A. VERDAGUER
Suscripció á tots los periòdichs catalans.
Rambla del Mitj, 5.—Barcelona

SERVEYS de la Companyia Trasatlántica DE BARCELONA — JANER 1891 —
Línea de las Antillas, New-York y Veracruz:
Lo día 10, de Cádiz, á Puerto-Rico, Habana y Veracruz, lo vapor BUENOS AIRES. No s'admet carga la vigilia de la sortida.
Lo día 20, de Santander, á Coruña, Puerto-Rico, Habana y Veracruz, lo vapor MONTEVIDEO.
Lo día 30, de Cádiz, á las Palmas, Puerto-Rico, Habana y Veracruz, lo vapor REINA MARIA CRISTINA. No s'admet carga la vigilia de la sortida.
Línea de Colón: Lo día 12, de Vigo, á Puerto-Rico, Mayagüez, Santiago de Cuba, La Guayra, Puerto-Cabello, Sabanilla, Cartagena Colón, Puerto-Limón y Pacífico lo vapor REINA MERCEDES. Aquest vapor sortira de Barcelona'l 6. No s'admet carga la vigilia de la sortida.
Línea de Filipinas: Lo día 9 de Barcelona, á Port-Said, Aden, Colombo Singapore, y Manila, lo vapor ISLA DE LUZON. No s'admet carga la vigilia de la sortida.
Línea de Buenos Aires: Lo día 1 de Febrer, de Cádiz, á Sta. Cruz de Tenerife, Montevideo y Buenos Aires, lo vapor CATALUNA. Aquest vapor sortira de Barcelona'l 27. No s'admet carga la vigilia de la sortida.
Serveys d'África.—Línea del Marroch: Lo día 18, de Barcelona, á Málaga, Ceuta, Cádiz, Tánger, Larache, Rabat, Casablanca, Mazagán y Mogador, lo vapor RABAT.
Servey de Tánger: De Cádiz á Tánger los diumenges, dimecres y divendres, y de Tánger á Cádiz, los dilluns, dijous y dissabtes, lo vapor TANGEE. Per més informes, á Barcelona, los Srs. Ripol y Comp.^{as}, plassa de Palació, cantonada al carrer de la Marquessa.

MARIPOSAS SUBMERCIBLES
Economía, Elegancia, sin olores ni humo. Treinta horas de hermosa claridad. LA CAJITA PARA 100 Servicios: 25 Centimos.
Lamparillas para Iglesias
Duracion: 15 Dias. LA CAJITA para dos Años: 2 Francos.
NAVEAU & Co, 22, Rue Dussoubs, PARIS
Depósito para España: N. LEJEUNE, Diputacion, 381 - 1º - BARCELONA Y EN CASA DE TODOS LOS DETALLISTAS

APARATO COMPRESIVO de A. BESLIER
Para la CURA radical de la HERNIA OMBILICAL de los Niños y Adultos
Sencillo, cómodo, muy fácil de aplicar, no incomodando y suprimiendo completamente toda clase de vendajes, vendas y cintas. Compone de rodajas sobrepuestas del *Espadrado de Muérdago de Beslier*.
MODELO PEQUEÑO (Nº1) para niños: 7cent. 1/2
MODELO GRANDE (Nº2) para niños: 9cent. 1/2
MODELO SUPERIOR (Nº3) para adultos: 12cent.
MODELO GRANDE SUPERIOR (Nº4) para adultos: 15cent. 1/2
MODELO GRANDE SUPERIOR (Nº5) para adultos: 20cent.
MODELO GRANDE EXTRA SUPERIOR (Nº6) para adultos: 22cent. e
A. BESLIER, 13, Rue de Sévigné, PARIS

FOTOGABAT Y FOTOTIPIA **J. Thomas & Co** = Lauria 144 TELÉFONO 156

HA SORTIT

HA SORTIT

LO PRIMER VOLUM
DE
LA FEBRE D'OR

NOVELA DE COSTUMS DEL NOSTRE TEMPS

per

NARCIS OLLER

Se ven en LA ILUSTRACION CATALANA y en las principales librerías y centros de suscripción, á 3 pesetas.
En los puntos hont no hi haja corresponsal, pot adquirirse enviand á aquesta Administració (Gran Vía, 220), l'import de l'obra en sellos de correu.

ASMA y CATARRO

Curados por los **CIGARRILLOS ESPIC**, 2 fr. la Cajita.
Opresiones, Tos, Constipados, Reumas, Neuralgias
Venta por Mayor: PARIS, J. ESPIC, rue Saint-Lazare, 20.
Escribir esta firma sobre cada cigarrillo.
Depósito en todas las Droguerías y Farmacias de España.

SALICILATS DE BISMUT Y CERIDE **Vivas Pérez**

Recomanats per la Real Academia de Medicina.
Receptats per verdaderas eminencias d'Espanya y Ultramar.

Adoptats per Real Ordre per lo Ministeri de Marina, previ informe de la Junta Superior facultativa de Sanitat, **PERQUE CURAN INMEDIATAMENT, COM CAP ALTRE REMEY** empleat fins al dia, tota mena de vòmits y diarreas: dels tísichs, dels vells, dels noys, cólera, tífus, disenterias, vòmits de las criaturas y de las embarazadas, catarros y úlceras del estómach, piroxis ab erupciones febriles. Cap remey ha alcançat dels metges y del públich tant favor per sos bons resultats com nostres.

SALICILATS DE BISMUT Y CERI,

que's venen en todas las farmacias d'Espanya, Ultramar y América del Sur.

Cuyado ab las falsificacions ó imitaciones, perquè ls altres no darán lo mateix resultat. Exigiu la firma y marca de garantia.

G. J. Vivas Pérez

PREUS: En tota Espanya, la capsa gran, 3'50 ptas.; petita, 2 ptas.
Dipòsit general: Almeria, FARMACIA VIVAS PÉREZ
desde hont se remeten á totas parts, enviand 75 céntims més per certíficat.
AL EN GROS: Madrid: M. Garcia, Sociedad Ibero-Universal y J. Hernandez. — Barcelona: Societat Farmacéutica, Fills de J. Vidal y Ribas y Alomar y Uriach. — Habana: Lobé y Torralbas, farmacia y droguería de José Sarrá. — Manila: D. Fabio Schuster. — Buenos Aires y Montevideo: en todas las principales farmacias.

ACEITE de HOGG

de **HÍGADO FRESCO de BACALAO, NATURAL y MEDICINAL**
El mejor que existe puesto que ha obtenido la mas alta Recompensa en la EXPOSICION UNIVERSAL DE PARIS DE 1889

Recetado desde 40 AÑOS en Francia, en Inglaterra, en España, en Portugal, en el Brazil y en todas las Repúblicas Hispano-Americanas, por los primeros médicos del mundo entero, contra las **Enfermedades del Pecho, Tos, Personas débiles, los Niños raquíticos, Humores, Erupciones del cutis, etc.**

Es mucho mas activo que las Emulsiones que contienen mitad de agua, y que los aceites blancos de Noruega, cuya epuración les hace perder una gran parte de sus propiedades curativas.

Se vende solamente en frascos TRIANGULARES. — Exijase sobre la etiqueta el SELLO AZUL del Estado Francés Solo Propietario: **HOGG, 2, rue Castiglione, PARIS,** y en todas las Farmacias.

Arthur Seyfarth, Koestritz Alemania.

Recompensas, Primeros premios, Diplomas, Medallas de Exposiciones de Estados y Sociedades.
El más importante ESTABLECIMIENTO DE CRIA de los **PERROS DE RAZA**

para perros modernos de: **PERROS DE RAZA**
Lujo, Matamoros, de Salón, de Caza y Sport.
Especialidades: Perros gigantes de montaña, de Terranova, de Mastiff, Dogos colosos de Alemania, Bulldogs, Mastines, Terriers Barbits, de aguas, Mopses, Ratones, Coqueillos, de Bamas, de Caza, de Ganado, Galgos, Zarceros, etc., etc.

Excelentes referencias. — Casa recomendada por las personas más autorizadas en Kynología; más de 10.000 cartas de agradecimiento. — Envío del Catálogo gratis y franco. — Album ilustrado, 50 Pfennige.
50 Razas distinguidas. — Exportaciones á todas las partes del mundo. — 50 Razas distinguidas.

JAQUECAS-NEURALGIAS

La Paulinia Fournier á la dosis de un paquete ó de dos sellos, cura instantáneamente la jaqueca ó neuralgia la más violenta.

VINO-OSSIAN-HENRY.—SIMPLE Ó FERRUGINOSO

El más eficaz reparador.—El mejor de los Ferruginos.

INSTITUTO DE FRANCIA: PREMIO MONTYON

EN ESPAÑA EN TODAS LAS FARMACIAS

En todas las Perfumerías y Peluquerías de Francia y del Extranjero.

La

VELOUTINE

Polvo de Arroz especial
PREPARADO AL BISMUTO.

Por **CH. FAY, Perfumista**

9, Rue de la Paix, 9, PARIS

SOGRA Y NORA

COMEDIA DE

JOSEPH PIN Y SOLER

Preu: 2 ptas. Se ven en todas las librerías.

FOTOGRAFIAS INTERESSANTS

Lectura en 4 llenguas, artículos humorísticos sobrefins, catàlech ilustrat 50 céntims.
P. F. H. SCHLORFFEL, Amsterdam, Box 509.

TALLERS D'EBANISTERIA Y DECORAT D'HABITACIONS DE

JOAN SANCHEZ

Mobles d'art de totas épocas y estils, y mobles econòmichs de fantasia y capritxo.

Montaner 133 y 135, entre'l de Mallorca y Provensa

BARCELONA

JESUS INFANT

Poesies de la infantesa de Jesús, per **MOSEN JACINTO VERDAGUER**
Acaba de sortir lo primer volum d'aquesta colecció

BETHLEEM

que's ven en todas las librerías á 1 pesseta. També s'hi trobará, al mateix preu, lo volum de la mateixa colecció que's publicá l'any passat.

NAZARETH**FERNET-BRANCA**

Especialidad de **BRANCA HERMANOS, Milán.**
Grandes recompensas en las Exposiciones Internacionales.

El Fernet-Branca es el licor más higiéxico conocido. Veinticinco años de éxito en Europa, América, Oriente y Africa; recomendado por los principes de la Medicina, y extendido su uso en los hospitales.

Efectos garantidos por los certificados de las autoridades, de los médicos, etc.

Representados por los Sres. Polli y Guglielmi.—Barcelona.

Concessionaris per l'América del Sud: C. T. Hofer é C^o.—Génova.

